

Utbildnings- politiskt program

Kunskap är makt
Vänsterpartiet 2020

Kunskap är makt

Utbildningspolitiskt program

Innehållsförteckning:

1. Kunskap är makt	2
2. En jämlik och sammanhållen förskola och skola	2
3. Skolutveckling, ledning och styrning	6
4. Förskola	7
5. Fritidshem	8
6. Pedagogisk omsorg	9
7. Förskoleklass	9
8. Grundskola	9
9. Sameskola	10
10. Gymnasieskola	11
11. Grundsärskola, gymnasiesärskola och särskild utbildning för vuxna	12
12. Specialundervisning	13
13. Elever med funktionsnedsättning	14
14. Läromedel och digitalisering i skolan	14
15. Likabehandling	15
16. Elevhälsa	16
17. Modersmålsundervisning	17
18. Studiehandledning på modersmål	17
19. Studie- och yrkesvägledning	18
20. Vuxenutbildning	18
21. Folkbildning	19
22. Elever och elevdemokrati	21
23. Kulturens betydelse för lärandet	21
24. Skolbibliotek	22
25. Yrkeshögskola	23
26. Universitet och högskola	23
27. Forskning och forskningspolitik	24
28. Villkor för studerande på yrkeshögskola och högskola	25
29. Skolans personal	26
30. Studiestöd	29
31. Validering	30
32. Utbildning i hela Sverige	30

1. Kunskap är makt

Varje människa behöver kunskap om sig själv och sin omvärld. Ju mer hen förstår, desto större förmåga får hen att hantera sin omvärld. Möjligheterna att påverka sitt eget liv och samhället blir större. Idén om ett jämlikt och sammanhållet utbildningssystem var en del av kampen för demokratin. En kamp som gjorde kunskap och bildning till en rättighet, för alla. Sedan flera decennier tillbaka har dock utvecklingen gått åt fel håll.

Vi lever i en värld som förändras snabbt. För att kunna delta och påverka i ett demokratiskt samhälle krävs idag mer kunskap om hur samhället fungerar. När alla inte får likvärdiga möjligheter till bildning och kunskap försämras även det demokratiska samtalet – och i längden möjligheten att ha en demokrati som utvecklas. Skolans arbete med demokrati och värdegrund måste nu även omfatta arbetet med ett långsiktigt hållbart klimat.

En återerövring av innehållet i begreppen kunskap, lärande, fostran och bildning måste ske. Kunskap är inte en viss mängd fakta samlad i minnet. Kunskap betyder förmåga att förstå, ordna, värdera och utveckla ett samlat vetande. Vänsterpartiets ideal kring demokrati bygger på upplysta samhällsmedborgare. Det kräver både ett sammanhållet utbildningssystem och en hög nivå av kunskap hos hela befolkningen.

Vänsterpartiet vill skapa en jämlik och sammanhållen skola. Förskolan och skolan ska lägga grunden för ett liv med möjligheter, inte återskapa och förstärka klasskillnader. Förskolan och skolan är helt avgörande för vilka möjligheter en människa har i livet. Därför är bristen på likvärdighet i utbildningen en fråga om demokrati och makt. Den svenska skolans grundproblem är just bristen på likvärdighet. För att skapa en likvärdig skola behöver skolan befrias från affärsverksamhet och särskiljande skolval, samt få en likvärdig ekonomi genom ett statligt ekonomiskt ansvar där resurser fördelas efter behov.

Att alla får del av en god utbildning bidrar till att samhället blir bättre för alla. Kunskap är makt.

2. En jämlik och sammanhållen förskola och skola

Kunskap är en demokratisk rättighet och ingen handelsvara. Vänsterpartiet vill därför ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd förskola och skola där behoven styr resursfördelningen. Ett utbildningssystem som är jämlikt ger varje barn och elev goda möjligheter att utvecklas och få sina behov tillgodosedda.

Vänsterpartiet vill skapa en sammanhållen förskola och skola där elever med olika bakgrund möts. När elever med olika bakgrund möts och utvecklas tillsammans förbättras inte bara studieresultaten utan även sammanhållningen i samhället generellt. Skolan kan inte avskaffa klassamhället, men jämna ut klasskillnader så att alla barn får en bra start i livet.

Nedskärningarna i den offentliga sektorn i början av 1990-talet dränerade den allmänna skolans resurser. Så gjorde också den nästan obegränsade rätten att inrätta fristående förskolor och skolor. Vänsterpartiet vill ha en förskola och skola där barn och elever får det stöd och den stimulans som behövs för att ta emot, skaffa och söka kunskap.

2.1 Fristående förskolor, skolor och övriga utbildningsformer

Sverige är idag världens enda land som tillåter obegränsade vinstuttag inom den fristående utbildningssektorn. Lagstiftningen i andra länder är betydligt mindre generös mot privata vinstintressen inom skolväsendet. I en del länder är visserligen olika bolagsformer tillåtna, men det finns ett krav på att alla offentliga medel ska komma eleverna till godo. Det finns inget annat

land i världen där aktiebolag och riskkapitalbolag kan göra så stora vinster på att bedriva utbildningsverksamheter med offentliga medel. Hela utbildningsväsendet ska vara fritt från vinstintressen utan undantag.

Vinstjakten är en av anledningarna till att skolan blir allt mindre likvärdig och jämlik. Vinstdrivande fristående skolor etablerar sig där de har bäst marknadsutsikter, med andra ord i områden där befolkningen har hög utbildning och goda inkomster. Dessutom har dessa skolor ett intresse av att driva upp elevernas betyg med förhoppningen om att locka till sig fler elever, vilket leder till betygsinflation och ökad segregation. Offentligt drivna skolor är däremot skyldiga att erbjuda alla elever utbildning, även barn med särskilda behov och barn vars tidigare skolor har försatts i konkurs.

Vinstintresset innebär också ett resursslöseri. Dels genom att vinster plockas ut från den skolpeng som egentligen är till för undervisningen, vinster som ofta har förts ut ur landet till skatteparadis – dels genom att de ökande skillnaderna mellan skolor har skapat ett stort behov av kontroll och granskning.

Vänsterpartiet anser att de enda fristående förskolor och skolor som ska tillåtas är sådana som drivs utan vinstsyfte. Eventuella överskott som görs ska återinvesteras i verksamheten. Inte heller ska det vara tillåtet för riskkapitalbolag att äga verksamheterna. Även med ett nytt regelverk som garanterar att förskolor och skolor inte drivs med vinstsyfte kvarstår dock behoven av att kommunerna och staten måste ges bättre planeringsförutsättningar och möjligheter att ställa krav. Kommunerna ska ha möjlighet att säga nej till etablering av nya fristående förskolor och skolor. Kommuner ska också ha rätt att betala något lägre belopp per barn/elev till fristående utförare eftersom de inte har samma skyldighet att ordna utbildning för alla.

Införandet av fristående skolor, såväl vinstdrivande som på konfessionell grund, har bidragit till att elever med olika bakgrund i allt mindre utsträckning möts i en gemensam skola. De borgerliga partierna och Sverigedemokraterna har dessutom röstat för att införa konfessionella inslag i den offentligt drivna skolan. Det förstärker den segregation och de skillnader som redan finns i samhället. Vänsterpartiet anser att den främsta valfriheten inte består i ett val av skola som innebär möjligheten att välja bort mötet med elever från annan bakgrund. Den främsta valfriheten består i stället i de ökade möjligheter till olika livsval som elever med en gemensam grundutbildning kan få efter genomgången utbildning. I en demokrati ingår varje individs rätt att välja livsåskådning och utöva den. Religiös eller annan ideologisk påverkan ska därför inte förekomma i skolan oavsett om det handlar om obligatoriska eller frivilliga inslag i utbildningen.

Om alla barn och elever ska kunna gå i en gemensam förskola och skola, trots familjernas olika sociala ställning eller värderingar, så bygger det på en bred överenskommelse i samhället för att gynna alla elevers kunskapsutveckling. På så sätt kan skolan bli verkligt gemensam för hela samhället och skapa långsiktig demokratisk utveckling. Alla föräldrar måste med förtroende kunna lämna sina barn till förskolan och skolan. För att det ska vara möjligt måste skolan bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och avstå från att tvinga på eleverna åsikter eller andra livsval. Den ska däremot erbjuda eleverna information och utbildning om de olika alternativ som står till buds.

2.2 Det fria skolvalet i grundskolan

Forskning visar att betydelsen av elevers sociala bakgrund, klasstillhörighet och etniska bakgrund för skolresultaten ökar. Det fria skolvalet i grundskolan har bidragit till att föräldrars utbildningsbakgrund spelar allt större roll för hur väl barnen utvecklas under sin skolgång.

Konsekvensen av detta har bland annat blivit en ökande skolsegregation som leder till att många elever inte får möjligheten att nå sina kunskapsmål.

Enligt skollagen ska utbildningen inom skolväsendet vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas. En likvärdig skola betyder att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och att skolan ska kompensera för elevers olika förutsättningar. Med andra ord ska alla elever ges möjlighet till goda studieresultat oavsett bakgrund och vilken skola de går i.

Enligt flera rapporter har kunskapsskillnaderna mellan de svenska skolorna ökat drastiskt. Det fria skolvalet pekats av forskningen ut som en av de största bidragande faktorerna. Dagens system med ett fritt skolval i grundskolan måste därför avskaffas och ett nytt system med visionen om allas likvärdiga rätt till kunskap tas fram. Vänsterpartiet anser att alla barn oavsett bostadsort, klassbakgrund och etnisk bakgrund ska garanteras en bra skola istället för dagens segregande skolvalssystem.

För att skapa bättre förutsättningar för likvärdig undervisning och ett effektivt utnyttjande av skolans resurser bör skolplaceringar i grundskolan utgå från upptagningsområden där en elev i första hand placeras i en kommunal skola. Upptagningsområdena bör baseras på att elever ska gå i en skola nära hemmet, men ska även ta hänsyn till eventuell boendesegregation och sträva efter en sammansättning av elever med olika bakgrund.

Efter att en skolplacering meddelats bör det dock även ges möjlighet för föräldrar och elever att komma med alternativa önskemål. Ett sådant önskemål ska motiveras särskilt. Skäl för annan placering kan till exempel vara att en skola har en särskild inriktning, särskild pedagogik, sociala skäl eller att en elev har en funktionsnedsättning och kan få bättre stöd vid en viss skola. Vid konkurrens om en plats bör platsen tilldelas en elev som bor inom samma upptagningsområde som skolan ligger i och i andra hand enligt en strikt närhetsprincip. Varje fall av särskilda önskemål ska beslutas av rektor efter samråd med vårdnadshavare och övriga berörda.

För att skolvalets segregande effekter ska upphöra måste de antagningsregler som gäller för fristående skolor förändras. Framförallt är det den flitigt använda möjligheten att använda köer för antagning som har de stora segregande effekterna. I många fall kan flera års kötid krävas för antagning, något som är till fördel för elever som kommer från socioekonomiskt starkare hem. Elever födda i Sverige får dessutom en fördel gentemot utlandsfödda elever. Möjligheten för fristående skolor att använda sig av kösystem vid antagning av elever ska tas bort.

2.3 Statligt huvudmannaskap

Kombinationen av friskolereformen, det fria skolvalet och kommunaliseringen har fått katastrofala konsekvenser för både likvärdigheten och kvaliteten i den svenska skolan. De åtgärder som hittills vidtagits för att återupprätta kvalitet och likvärdighet såsom lärarlegitimation, nya läroplaner och nya skollagar är inte tillräckliga för att lösa denna problematik. För att möjliggöra likvärdigheten behövs det en aktör, staten, som tar huvudansvaret för den svenska skolan. Därför vill Vänsterpartiet förstatliga samtliga skolformer inom skolväsendet.

Kommunernas förutsättningar och engagemang för skolan varierar så mycket att det är till skada för både enskilda individer och samhället. Att elever får undervisning av högsta kvalitet – likvärdig över landet, är en angelägenhet för alla. Vilken skola eleven går i ska inte avgöra kvaliteten på hans utbildning. En likvärdig skola förutsätter en likvärdig ekonomi, och ett statligt ekonomiskt ansvar

är därmed centralt för att nå det. Likvärdiga förutsättningar innebär inte lika mycket pengar till alla skolor, utan att resurserna fördelas efter behov. Detta till skillnad från dagens system där resurser fördelas efter vad en kommun vill och kan betala.

Lärarna är den viktigaste faktorn i skolan för att alla elever ska kunna utvecklas maximalt. Undervisningsuppdraget måste därför gå direkt från staten till lärarprofessionen. De ska avgöra vilka konkreta insatser som ska göras för att nå målen, med tydlig statlig reglering av förutsättningarna. Detsamma gäller för skolans ledning. Om staten styr exempelvis behörighetsregler och minimitid för undervisning samtidigt som varje skolenhet får ekonomiska resurser efter behov, skapas likvärdiga förutsättningar för alla landets skolor. Om staten övertar arbetsgivaransvaret underlättas också möjligheterna att bedriva en nationellt sammanhållen skolpolitik.

Det kommunala huvudmannskapet med 290 olika sätt att styra skolan har skapat ett byråkratiskt system. Med en tydlig statlig finansiering och resursfördelning som utgår ifrån behoven kan de ekonomiska resurserna prioriteras och fördelas till de insatser som spelar störst roll för elevernas kunskapsutveckling. Det innebär att nuvarande system med skolpeng måste förändras.

Vänsterpartiet anser att nuvarande skolfinansieringssystem med skolpeng måste avskaffas för att öka likvärdigheten i skolan. Modellen där en viss summa pengar följer med varje elev skapar incitament för stora klasser. Kostnaderna för att bedriva undervisning är i stort sett de samma oavsett klassens storlek, vilket leder till att stora klasser går med överskott och mindre klasser med underskott. Med andra ord missgynnas skolor med hög lärartäthet medan skolor med låg lärartäthet gynnas av dagens skolpengssystem. Skolor på landsbygd och skolor med elever med behov av mindre undervisningsgrupper missgynnas. Klasstorlek och lärartäthet har betydelse för elevers kunskapsinläring. Tydligast är det för elever som går de första åren i grundskolan, samt elever som inte får så mycket stöd i sina studier hemifrån. Med ett förändrat skolfinansieringssystem, nationellt ansvarstagande och en sammanhållen skola kan den negativa trenden vändas och skolsystemet ges förutsättningar att bli jämlikt.

Vänsterpartiet vill därför att staten ska överta huvudansvaret för skolväsendets samtliga områden för att garantera alla enheter likvärdiga ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar.

Resursknapphet går ut över skolans mer komplexa uppdrag, som demokratisk fostran. Sverige har aldrig varit så rikt tidigare. Resurserna finns, men på fel ställen. Oavsett storleken på de ekonomiska resurserna som avsätts för förskola, fritidshem och skola handlar det även om prioriteringar inom och mellan olika skolverksamheter. Vänsterpartiet anser att förskolan och de tidigare åren i skola och fritidshem ska prioriteras.

2.4 Avgiftsfri förskola och fritidshem

Forskning visar att kompensatoriska insatser från samhället har effekt för att utjämna klassklyftor och att de har störst betydelse för barn från resurssvaga familjer och om de görs tidigt i livet. Betydelsen av att gå i förskola och fritidshem är alltså störst för att öka jämlikheten mellan olika klassbakgrund för dem med familjer med lägre inkomster. Därför bör ekonomi inte vara ett hinder för barn till föräldrar med låga inkomster för att ta del av de kompensatoriska insatser som förskola och fritidshem erbjuder.

Vänsterpartiet vill erbjuda alla barn tillgång till en jämlik och sammanhållen förskola och skola. För att möjliggöra för alla barn att ta del av både förskola och fritidshem vill Vänsterpartiet göra dem avgiftsfria samt utöka rätten till barnomsorg även till barn vars föräldrar är utan sysselsättning eller föräldralediga. Detta bör ske i kombination med personalförstärkningar.

3. Skolutveckling, ledning och styrning

För att skapa en likvärdig och jämlik skola krävs att skolans uppdrag är lätt att förstå för alla berörda parter, i första hand lärare, elever och skolledning, men också andra berörda. En jämlik skola förutsätter att skolans uppdrag tolkas på ett likartat sätt i alla skolor och klassrum. Så ser det inte ut idag.

I grundskolan och gymnasieskolan är det centrala innehållet i kursplanerna alltför överlastat. Alla moment hinns inte med, vilket kan leda till att eleverna inte ges bra förutsättningar att befästa de viktigaste kunskaperna. Det riskerar att skapa en icke likvärdig undervisning för eleverna redan från början. Vänsterpartiet anser att det centrala innehållet därför behöver ses över och förändras så att skolan kan garantera att alla elever får den grundläggande undervisning de behöver, oavsett i vilken skola eller klassrum eleven befinner sig, och att undervisningen får förutsättningar att bli mer likvärdig.

Det är relevant att elever lär sig att arbeta med förståelse och användning av sina kunskaper. De så kallade kunskapskraven ska i teorin stödja lärarna i deras bedömning av elevernas kunskapsutveckling. Så har det inte blivit. Elever, lärare och föräldrar vittnar om svårigheten att förstå vad som krävs för att uppfylla bedömningskriterierna. Eleven riskerar i för stor utsträckning att bedömas utifrån sin förmåga att presentera istället för vad den kan. Vänsterpartiet vill därför att kunskapskraven inriktas mer på förståelse och användning av elevernas kunskaper istället för presentation.

De nationella proven ska stödja lärarna i deras bedömning. Eftersom de bygger på de otydliga kunskapskraven blir därför dessa prov också otydliga, mycket omfattande och svåra att bedöma på ett rättssäkert sätt. Skolinspektionen har vid sina kontrollrättningar av nationella prov kunnat se att skillnader i bedömning mellan lärare och kontrollrättare är orimligt stora och att det är elever med lägre social status som drabbas hårdast av detta. Det påverkar i sin tur betygsättningen på ett negativt sätt. Dessutom innebär det omfattande antalet nationella prov ökad stress och arbetsbörda för både lärare och elever utan att föra med sig någon avsevärd förbättring av undervisningen. Tvärtom tar de i stället värdefull undervisningstid. Den vanliga undervisningen får stå tillbaka, och proven riskerar att minska elevernas kunskaper i stället för att öka dem. Vänsterpartiet anser därför att antalet nationella prov måste begränsas och deras betydelse för slutbetygen måste minskas

Nyfikenhet och lusten att lära är viktigare som drivkraft för lärandet än ytterligare krav och betyg. Av den orsaken är det viktigt att undervisningen knyter an till elevernas frågor, vardagsfarenheter och förkunskaper, men den ska syfta till att höja kunskapsnivån och ge ett vetenskapligt perspektiv. Vänsterpartiet betonar betydelsen av att barn och ungdomar på detta sätt är medskapare i sin kunskapsbildning.

I en demokratisk skola möts alla elever av positiva förväntningar. Det ska vara skolans och undervisningens kvalitet som avgör hur det går för eleverna, inte elevernas bakgrund. Skolan har en avgörande roll för att skapa motivation hos eleverna. Vänsterpartiet anser därför att skolans uppdrag måste vara tydligt för alla berörda och det måste finnas strukturer som stödjer likvärdighet och jämlikhet i skolan.

Skolutveckling tar gestalt i det pedagogiska mötet mellan lärare, barn och ungdomar men skapas i skolgemensam professionell kunskapsbildning om lärande och undervisning bland lärare. Den samlade skolutvecklingsforskningen visar tydligt att kvalitetsförbättringarna i skolan är tydligast där lärare och skolledare gemensamt analyserar och beforskar sin egen pedagogiska vardagsverksamhet som grund för kvalitetsutveckling.

Under senare år har det skett en olycklig insnävning av synen på skolans uppdrag. Måluppfyllelse har blivit liktydigt med kunskapsresultat på nationella och internationella prov samt betyg. Skolans uppdrag såsom det formulerats i skollagen och läroplaner är betydligt mer omfattande och har högre ambitioner. Det senaste årets omvärldsutveckling har tydligt visat på behovet av att stärka arbetet med att skapa respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar. Vänsterpartiet hävdar att skolans uppdrag som helhet måste stärkas. Det gäller särskilt skollagens krav på utveckling av livslång lust att lära, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt utveckling av eleverna till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

4. Förskola

Vänsterpartiet anser att förskolan ska vara en rättighet och en möjlighet för alla barn. Förskolan har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling. Förskolan har även utjämnande socio-ekonomiska effekter genom att barn från resursfattiga familjer drar störst nytta av att vistas i förskola. Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den internationellt sett intar en särställning både vad gäller tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling. Men för att den goda utvecklingen ska fortsätta behöver barngruppernas storlek begränsas och förskolans kompensatoriska roll förstärkas. Som ett led i det kompensatoriska uppdraget ska alla barn, oavsett vårdnadshavarnas sysselsättning, erbjudas minst 30 timmar förskola per vecka. Detta bör ske i kombination med personalförstärkningar.

Även den öppna förskolan har en viktig förebyggande roll där barn tillsammans med vårdnadshavare kan delta i pedagogisk verksamhet, särskilt för barn från socioekonomiskt utsatta familjer. Den ger stöd i föräldraskapet och fungerar även som en bro in till den ordinarie förskolan. Vänsterpartiet vill att kommunerna ska vara skyldiga att anordna öppna förskolor, samt säkerställa att de arbetar aktivt med både genus- och hbtq-perspektiv.

Den fysiska miljön inomhus och utomhus på förskolan är viktig för barnens lek och lärande. Goda pedagogiska miljöer uppmuntrar till kreativitet och nyfikenhet och inspirerar till aktivitet bortom begränsande genusmönster. Det ska finnas tillgång till lugn och avskildhet för vila. Kravet på skolbibliotek gäller idag inte förskolan, men det är angeläget att säkra tillgången till böcker och andra medier på varje förskola. Litteratur har stor betydelse även för de yngsta barnen. Pojkar och flickor i förskolan ska få likvärdig stimulans när det gäller bokprat och bokläsning och personalen ska vara medveten om de normer som böckerna förmedlar och ha kunskaper att problematisera dem. Förskolan ska vara en mötesplats för barn med olika bakgrund i en pedagogisk verksamhet med god kvalitet. Fristående förskolor riskerar att bidra till segregation.

Förutom att fylla en pedagogisk funktion är barnomsorg också en förutsättning för att kvinnor och män ska kunna förvärvsarbeta på lika villkor. Tillgången och rätten till en bra och flexibel barnomsorg har länge varit och är fortfarande en viktig feministisk fråga. Många arbetar på obekvämlig arbetstid. Därmed ökar också behovet av tillgång till barnomsorg på kvällar, nätter och helger. De som främst är i behov av denna omsorg är barn till ensamstående föräldrar, inte sällan kvinnor, anställda inom samma offentliga sektor som har ansvar för barnomsorgen. Kommunerna ska därför vara skyldiga att erbjuda barnomsorg under obekvämlig arbetstid.

4.1 Modersmålsstöd

Förskolan och förskoleklassen ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska. I läroplanen för förskolan framgår att verksamheten ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling. Vidare ska medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur bidra till att barnen utvecklar

sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Det språkliga lärandet blir bäst när språket används i meningsfulla sammanhang i vardagen, till exempel i lek och skapande verksamhet. Personalen ska därför anpassa aktiviteter, arbetssätt, miljö och material efter barnens behov för att medverka till barns utveckling av sitt modersmål.

Möjligheterna för förskolebarn att få modersmålsstöd varierar kraftigt och inte sällan finns det stora brister i förskolornas arbete, något som regelbundet konstateras av skolmyndigheterna i deras tillsynsarbete. Vänsterpartiet anser att ett första steg är att införa rätten till modersmålsstöd i förskolan, något som saknas idag. För att det ska bli möjligt att leva upp till läroplanens skrivningar är det dessutom viktigt med ett klimat där olika språk ses som en tillgång och där elevernas intresse för och nyfikenhet av olika språk uppmuntras.

5. Fritidshem

Skolbarnomsorgen ingår i det samlade utbildningssystemet och ska komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Fritidshemmen och skolan ska tillsammans utgöra en helhet som bidrar till barnens allsidiga utveckling och lärande. Därför behövs bra fritidshem med utbildad personal och en rimlig personaltäthet.

Fritidshemsverksamheterna har idag stora problem med allt för stora barngrupper och för lite personal. I likhet med förskolan menar vi att skolmyndigheterna ska ta fram bindande regler avseende barngruppernas storlekar i fritidshemmen.

Fritidshemmen har en särställning inom skolbarnomsorgen med avseende på den pedagogiska verksamheten. Vänsterpartiet menar därför att barns rätt till plats på fritidshem inte kan ersättas av plats i familjedaghem eller öppen fritidshemsverksamhet. Förhållandet mellan fritidshem och övrig skolbarnomsorg är jämförbart med förskolans ställning i förhållande till familjedaghem och öppen förskola.

Fritidshemmen är en viktig del i utbildningssystemet för att ge barnen en bra och meningsfull fritid samt stödja deras utveckling. Fritidshemmen ska ingå som en integrerad del i en samlad skoldag. Vänsterpartiet vill lyfta fram deras pedagogiska uppgift och betydelse i och med att läroplanen även gäller för fritidshemmen. Därför anser vi att fritidshemmen måste göras tillgängliga för alla elever.

För att främja jämlikhet och jämställdhet är det viktigt att uppmärksamma skillnader i nyttjandet av fritidshem. Det kan röra sig om föräldrarnas utbildning, födelseland, civilstånd och även bostadsort. Klart är att de största skillnaderna finns inom skolbarnomsorgen där till exempel barn till högutbildade betydligt oftare har skolbarnomsorg än barn vars föräldrar har kortare utbildning. Dessutom vet vi att barn i ekonomiskt utsatta hushåll deltar i mindre utsträckning i organiserade fritidsaktiviteter. Detsamma gäller barn med ensamstående föräldrar, varav de flesta är kvinnor, barn i arbetarhushåll och barn vars föräldrar är födda utomlands. För dessa barn är rätten till bra fritidshem än viktigare.

De beslutade reformerna som bland annat innehåller maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnomsorg betyder att en del av de problem som funnits åtgärdats. Det är dock tydligt att gruppen barn i åldern 10–12 år fortfarande saknar den självklara rättighet som tillgången till väl fungerande fritidsverksamhet utgör. Vänsterpartiet vill se en avgiftsfri fritidshemsverksamhet.

I skollagen bör det dessutom regleras att lokalerna inte bara ska vara ändamålsenliga utan också anpassade för fritidshemsverksamhet.

6. Pedagogisk omsorg

Syftet med inrättandet av pedagogisk omsorg var att öppna för olika former av barnomsorg med offentlig finansiering. Pedagogisk omsorg är inte en skolform och det finns inga krav på att verksamheten följer läroplanen eller har utbildad personal.

Den marknad som har vuxit fram inom pedagogisk omsorg är problematisk då den svaga regleringen gör det enkelt att tjäna pengar på låg kvalitet. Kommunerna har svårt att ställa krav och följa upp verksamheten eftersom lagen är svag och otydlig. Vänsterpartiet anser att behovet av flexibla barnomsorgsformer som dagbarnvårdare inte ska kunna utnyttjas för att starta och bedriva mycket lönsam barnomsorgsverksamhet av tveksam kvalitet. Därför måste möjligheten att bedriva pedagogisk omsorg i företagsform avskaffas. Till dess vill vi se en tydligare lagstiftning avseende kvalitetskrav för pedagogisk omsorg.

7. Förskoleklass

Från hösten 2018 har barn som är bosatta i Sverige skolplikt från höstterminen det år då de fyller sex år. Under det första året genomförs verksamheten inom ramen för förskoleklass.

När förskoleklassen infördes hade den föregåtts av en debatt om sänkt ålder för skolstart. Förskoleklassen tillkom som en kompromiss som skulle kombinera förskolans pedagogik med skolförberedelse. Under många år har verksamheten varit frivillig. Det finns lokala variationer i hur verksamheten integreras med grundskolan, men ofta blir det en särskild verksamhet där eleverna går i ett år.

Vänsterpartiet anser att förskoleklass ska vara obligatorisk och i sin helhet integreras med grundskolan. Samtidigt ska den nuvarande läroplanen för förskoleklass behållas så att kombinationen av lek och lärande även i fortsättningen präglar verksamheten. Det skapar bättre förutsättningar i övergången mellan förskola och skola. Det innebär också att innehållet i den första årskursen behöver anpassas så att erfarenheter från förskoleklassen tas tillvara, men att planeringen tar sikte på mer än ett år. Förskollärare ska vara behöriga att undervisa i grundskolans första årskurs.

Dagens läroplan för förskoleklassen är otydlig i hur mycket undervisning eleverna har rätt till. Det innebär att det varierar mellan kommunerna hur mycket undervisning barn i förskoleklassen får. Förskoleklassen är avgörande för att alla barn ska få en bra start på sin skoltid och rätten till en bra utbildning bör vara lika i hela landet. Vänsterpartiet vill därför att regleringen tydliggörs, så att alla elever i förskoleklass får samma rätt till lika mängd undervisning oavsett ort.

Att gå i simskola och lära sig simma tidigt har blivit alltmer av en klassfråga. Ofta är det barn till föräldrar med låg inkomst eller som är ensamstående som i lägre grad får möjlighet att gå i simskola och lära sig simma. Det syns även i drunkningsstatistiken att det är barn till fattiga och ensamstående som är de som oftare dör av drunkning. För Vänsterpartiet är simkunnighet en rättighet och det är inte föräldrarnas plånbok som ska avgöra om barn kan simma eller inte. Simkunnighet räddar liv. Skolverket har konstaterat att årskursen då eleverna börjar få simundervisning har betydelse för att eleverna ska uppnå kunskapskraven för simkunnighet i årskurs 6. Genom att erbjuda simundervisning i förskoleklass når man effektivt nästan alla barn. Vänsterpartiet vill därför att simundervisning ska bli en del av undervisningen i förskoleklassen.

8. Grundskola

Vänsterpartiet vill se en jämlik och likvärdig grundskola för alla barn. En skola för ett framåtblickande och demokratiskt samhälle handlar inte bara om att utbilda för arbetslivet – den handlar också om allas rätt till kunskap. Skolan ska både förmedla demokratiska värden och ge alla elever möjlighet att inhämta och fördjupa sina kunskaper. Då grundskolan är obligatorisk för alla barn spelar den en särskilt viktig roll för att förmedla respekten för de mänskliga rättigheterna, jämställdhet mellan könen och det gemensamma ansvaret för miljön.

Undervisningen ska vara saklig, allsidig och fri från konfessionella inslag. Professionen ska utforma undervisning baserad på forskning och beprövad erfarenhet och såväl teoretiska som praktisk-estetiska ämnen har en given plats i grundskolan. Goda pedagogiska miljöer inom- och utomhus är dels en arbetsmiljöfråga för eleverna, dels något som påverkar möjligheten att lära och utvecklas. Grundskolan ska vara kostnadsfri och inte exkludera någon, avgifter för exempelvis resor och aktiviteter ska inte få tas ut. Skolarbetet ska främst göras i skolan. Hemläxor riskerar att förstärka både klass- och könsskillnader. Vänsterpartiet är inte principiellt emot läxor men i den mån läxor ges ska det finnas tillgång till avgiftsfri lärarledd hjälp i skolan av en behörig lärare.

Elevernas kunskapsutveckling behöver följas upp redan från första början och därefter vara ett kontinuerligt inslag i skolans arbete. Det är endast genom tidig uppföljning som tidiga insatser blir möjliga. Det handlar framförallt om uppföljning av läsning och matematisk förståelse. Om lärandet inte synliggörs för fler än den enskilde läraren, så riskeras att insatser inte blir av eller sätts in för sent under skolgången. Samverkan mellan lärare, förskolelärare och fritidspedagog är väsentligt i grundskolans lägre åldrar. För att garantera elevernas rätt till kunskap behöver elevernas kunskapsutveckling följas upp. En tydlig och likvärdig uppföljning i tidig ålder är bättre än tidiga betyg.

Det finns ingenting som talar för att betyg i tidiga åldrar har en positiv effekt på inläringen, tvärtom ger det upphov till stress och tidig utslagning. Om betyg ska sättas vill Vänsterpartiet att betyg sätts endast för ämnet och årskursen behöriga ämneslärare från och med årskurs sju.

Samhället förändras men skolan hänger inte alltid med. Ämnet moderna språk syftar till att ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Att låta fler språk vara valbara skulle vara positivt ur flera aspekter. Vänsterpartiet anser att samhällets flerspråkighet bör ses som en tillgång och för att tillvara ta den resursen bör ämnet moderna språk breddas till flera språk, även om varje skola inte kan erbjuda alla språk.

9. Sameskola

Samisk förskola och skola ska bidra till att utveckla barnens och elevernas samiska identitet, kultur och språk. Skolmyndigheten Sameskolstyrelsen ska arbeta för att alla samiska barn får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet med samiska undervisningsinslag. Myndigheten ska bland annat fullgöra statens huvudmannaskap för sameskolan, främja samisk läromedelsproduktion och samverka med andra skolhuvudmän så att samiska elever som inte går i en sameskola kan få undervisning med samiska inslag. Sameskolstyrelsen och regeringen har misslyckats med detta uppdrag.

Vänsterpartiet vill flytta över ansvaret från Sameskolstyrelsen till Sametinget för att förbättra förutsättningarna för samisk utbildning. Den kanske mest betydelsefulla fördelen skulle vara en tydligare styrning. Ett införlivande av Sameskolstyrelsens uppgifter i Sametinget är också i linje med regeringsformen, där det framgår att samernas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Vänsterpartiet menar därför att det behövs en generell utbildningssatsning för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk, inklusive samiska, mer resurser till utbildningarna samt ändringar i examensmålen. Fortbildning av samiska modersmållärare behöver tillföras mer resurser. Vi vill också se en statlig satsning på samisk läromedelsproduktion. Framtagandet och produktionen bör ske i nära samarbete med Sametinget i Norge och berörda skolmyndigheter.

10. Gymnasieskola

Gymnasieskolan är en frivillig skolform men samtidigt är en gymnasieexamen den absolut viktigaste nyckeln till arbetsmarknaden och ett vuxenliv med egen försörjning och god hälsa. Därför behöver gymnasieskolans uppdrag och arbetssätt tydligt utgå från målsättningen att alla ska slutföra en gymnasieutbildning eller motsvarande inom andra skolformer. Betydligt större insatser behöver göras för att få alla unga att påbörja och slutföra en gymnasieutbildning. Bland annat genom en förstärkning av det specialpedagogiska arbetet inom skolformen och en större flexibilitet i utbildningens organisering, men också genom ett ständigt utvecklingsarbete i nära samarbete med universitet och högskolor. Vänsterpartiet vill även se en tätare samverkan mellan gymnasieskolan och arbetsmarknadens parter.

Gymnasiet behöver ha ett brett utbud av program och inriktningar så att möjligheterna att gå en utbildning inom ett område som väcker ens intresse är goda. Utbudet behöver också utformas efter behov på den lokala och nationella arbetsmarknaden. Både yrkesprogram och studieförberedande program ska minst ge grundläggande behörighet till högskolestudier. Att välja ett yrkesprogram vid sexton års ålder ska ge förutsättningar att antingen gå direkt in i arbete efter studierna eller att studera vidare inom yrkesområdet eller inom helt andra områden. Gymnasieskolan har precis som grundskolan ett uppdrag att utbilda medvetna medborgare, därför behöver fokus på bildning och demokrati stärkas. Att få tillgång till utbildning inom de estetiska ämnena gynnar både individens utveckling och lärande och är viktigt även i gymnasieskolan. Därför bör estetiska ämnen återinföras på samtliga gymnasieprogram.

Gymnasieskolans struktur med olika program bär en inneboende risk för hierarkier och könssegregation. Det behöver finnas ett medvetet arbete för att bryta de hierarkierna och öka statusen för yrkesprogrammen samt för att bryta könsstereotypa utbildningsval. Alla program skulle gynnas av en blandning av elever med olika bakgrund och av olika kön. Då måste de som vågar välja okonventionellt stötta och utbildning och praktik utformas så att alla elever har samma rätt till trygga lärmiljöer. Arbetet med att uppnå en blandning av elever med olika bakgrund och kön inom gymnasieskolans program behöver kombineras med ett medvetet arbete för att blanda olika typer av program på olika skolor. Idag blir det ofta en uppdelning mellan skolor med teoretiska program respektive praktiska program, vilket förstärker segregationen.

Tillgången till väl utformade introduktionsprogram måste vara god i hela landet. För elever med behov av svenskundskaper utreds alternativ där gymnasieutbildning kan läsas samtidigt som annan svenskundervisning. Introduktionsprogrammen organiseras så att det blir så enkelt som möjligt att övergå till ett nationellt program när behörighet för detta finns. I första hand ska syftet vara att så snart som möjligt antas till ett av de nationella programmen, men stort utrymme att utforma utbildning efter individuella behov måste finnas. Finns det risk att eleven inte kommer att kunna bli behörig till ett nationellt program måste de ändå erbjudas en god utbildning. Utvecklingen av inriktningen Yrkesintroduktion med nationella yrkespaket är positiv och bör fortsätta, det är viktigt att även dessa program erbjuder idrott, estetisk verksamhet och samhällskunskap. Inom individuellt alternativ måste det finnas stora möjligheter till anpassning utifrån elevernas behov

men med ett tydligt fokus att ge eleven så bra förutsättningar som möjligt på arbetsmarknaden och i livet.

Inom gymnasieskolan finns även riksrekryterande gymnasieprogram, där intaget sker från hela landet. Det är utbildningar av särskilt nationellt intresse. Vänsterpartiet anser att även unika lokala utbildningar som är av nationellt intresse ska kunna vara gymnasieprogram med riksintag och säkras genom statliga medel.

Vänsterpartiet vill att en ämnesutformad gymnasieskola med ämnesbetyg istället för kursbetyg ska återinföras. Det måste finnas möjlighet för elever att kunna examineras utifrån läsår och kunskaper per läsår istället för ett poängsystem baserat på kurser. Samtidigt måste ämnesinnehållet vara tydligt så att elever kan följa sin kunskapsutveckling kontinuerligt.

11. Grundsärskola, gymnasiesärskola och särskild utbildning för vuxna

Grundsärskola och gymnasiesärskola är särskilda skolformer för elever med utvecklingsstörning. De syftar till att ge eleverna möjlighet att aktivt nyttja sin rätt och ta sin plats i ett demokratiskt samhälle. Utbildningen ska vara väl anpassad efter individens behov och den ska ge möjlighet till både teoretiska och praktiska kunskaper och att eleverna möts av höga och positiva förväntningar så att de får möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.

Förutom betyg ska eleverna också ges möjlighet till skriftliga intyg på avgränsade kunskaper eller moment som kan vara till nytta i arbetslivet. Grundsärskolan och gymnasiesärskolan är skolformer som både behöver vara inkluderade och skilda från övriga grundskolan och gymnasiet. Både för eleverna i grundsärskolan och gymnasiesärskolan och för eleverna i övriga grundskolan och gymnasiet är olika typer av samverkan och integrering mellan skolformerna viktiga. För ökad förståelse och respekt för människors olikheter behöver man mötas i sin vardag. Samtidigt har grundsärskolans och gymnasiesärskolans målgrupper ofta behov av särskilt anpassade lokaler och personal med särskild kompetens.

Precis som för andra grupper som uppfattas som normbrytande kan också behovet av egna, trygga rum, där man får vara normen, vara stort och tillgången avgörande för elevernas välmående. Att helt inkludera den grupp elever som idag antas till grundsärskolan eller gymnasiesärskolan i den övriga grundskolan eller gymnasiet gynnar inte eleverna. Däremot är det av största vikt att grundskolan tillsammans med grundsärskolan och gymnasiet tillsammans med gymnasiesärskolan arbetar för att bryta fördomar mot särskolans målgrupp och för att integrera eleverna i de olika skolformerna med varandra.

Eleverna ska tidigt ha möjlighet att utveckla sina kunskaper inom områden som kan vara till nytta i arbetslivet och i gymnasiesärskolan är möjligheten att välja mellan olika nationella program utifrån elevens intresse och utifrån framtida möjligheter på arbetsmarknaden viktig. Även inom ramen för särskild utbildning för vuxna behöver både tillgången till utbildning som utvecklar individen som medborgare och som rustar individen för arbetsmarknaden finnas. Ofta kan nära samverkan mellan gymnasieskola och gymnasiesärskola samt mellan vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna öppna fler möjligheter till yrkesutbildningar där yrkeslärarkompetens eller särskilt anpassade lokaler och utrustning är avgörande.

Särskild utbildning för vuxna eller särsvux är en skolform som motsvarar komvux med ett liknande utbud av kurser på grundnivå och gymnasienivå. Helt kan inte särsvux anpassas till regelverken inom komvux utan bör även fortsättningsvis erbjuda utbildning för dem som behöver det. Deltagarna bör exempelvis kunna läsa samma kurs på särsvux som redan klarats på gymnasiesärskolan om det är gynnsamt för individen.

Mottagandet i särskolans olika skolformer måste vara rättssäkert, så att det verkligen är elever med utvecklingsstörning som blir mottagna. Skolinspektionen har uppmärksammat flera fall där elever blivit mottagna i särskolan på andra grunder än utvecklingsstörning. Samtidigt finns en stor grupp elever idag i hållrummet mellan gymnasiesärskola och den övriga gymnasieskolan. Elever som i hög utsträckning skulle gynnas av mer anpassad undervisning och högre kompetens kring just deras funktionssätt och vilka pedagogiska miljöer och undervisningssätt som faktiskt främjar individens utbildning än vad som idag, i många fall, kan ges inom introduktionsprogrammen i gymnasieskolan. Resultatet är att ett stort antal individer helt ramlar ur utbildningssystemet eftersom det är nästintill omöjligt att uppnå de betyg som krävs för att bli behörig till nationellt program. Samverkan mellan introduktionsprogrammen och gymnasiesärskolan måste kraftigt förstärkas för att den här elevgruppen ska få en god utbildning som gynnar individens utveckling och som ger kunskaper som kan leda till vidare studier eller arbete.

12. Specialundervisning

Ibland behöver en elev stöd i skolan utanför ramarna för den ordinarie undervisningen, antingen i form av extra anpassningar eller i form av särskilt stöd. När kunskapsresultaten sjunker är det viktigare än någonsin att alla barn och elever får det stöd de behöver och har rätt till. Resurserna för särskilt stöd räcker inte till och de insatser som görs kommer ofta alldeles för sent. Specialundervisningen behöver utvecklas och stärkas upp.

Vänsterpartiet anser att det därför behövs fler speciallärare och specialpedagoger i hela skolsystemet och att möjligheterna till särskilt stöd behöver stärkas. Fler utbildningsplatser behövs men även att förenkla vägen till behörighet för dem som redan har en hel del utbildning och/eller erfarenhet inom det specialpedagogiska området. Även en förändring av behörighetsreglerna behövs så att både utbildningen till speciallärare och utbildningen till specialpedagog leder till behörighet att bedriva särskilt stöd.

Det måste finnas tillräckliga ekonomiska och personella resurser i skolan så att lärare och rektorer kan besluta om stöd och anpassningar, både för elever och för personal. Skolor ska se både fysiska och kognitiva hjälpmedel som en självklar anpassning. Det ska finnas anpassade läromedel och anpassad pedagogik utifrån olika gruppers och individers behov.

11.1 Särskild undervisning på sjukhus

Många barn och ungdomar spenderar många och långa perioder på sjukhus. Elever som är inlagda på sjukhus kan få undervisning där, vilket kallas särskild undervisning på sjukhus och är en särskild utbildningsform som är reglerad i skollagen. En elev kan få särskild undervisning på sjukhus om inte en läkare avråder från det. Eleven har rätt till undervisningen så länge man inte anser att det inte behövs för hans kunskapsinhämtning. Särskild undervisning ska så långt som det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan vara med i. Om eleven får utbildning vid ett sjukhus får bara legitimerade lärare undervisa.

Ansvar för att anordna undervisning för en elev som får vård på sjukhus går över från huvudmannen för elevens ordinarie skola till den kommun där sjukhuset ligger. Det gäller elever som får undervisning som motsvarar den i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Vänsterpartiet anser att denna utbildningsform behöver ses över samt ges större och bättre resurser för att säkra elevers möjlighet att efter sjukdomstid återgå till ordinarie skola.

11.2 Specialskola

Rätten till utbildning enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning innebär att ingen får utestängas från det allmänna utbildningssystemet. Alla barn har rätt till en fungerande skolgång. Specialskolan är en skolform som framförallt riktar sig till elever som är döva eller har hörselnedsättning. Specialskolan kan även rikta sig till elever med grav språkstörning eller synnedsättning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning. Verksamheten är statlig och leds av den specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM.

Dessa skolor bör försvaras och förbli i statlig regi. De särskilda behov som målgrupperna har kan inte tillgodoses av varje kommun, varken ekonomiskt eller praktiskt.

Rätten till utbildning och en fungerande skolgång för elever med funktionsnedsättning måste stärkas och säkerställas i praktiken. Vänsterpartiet menar att det inte ska vara möjligt för en skola att neka elever plats i skolan med hänvisning till elevens behov av stöd och kommunerna måste garantera att elever med funktionsnedsättning har samma möjlighet som andra att komplettera sin grund- eller gymnasiebehörighet.

13. Elever med funktionsnedsättning

Många elever med funktionsnedsättning har integrerad undervisning i alla typer av skolformer som grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning och eftergymnasial utbildning. Det ställer krav på skolan i form av tillgängliga lokaler, extra resurs mellan lektioner för dem som inte har personlig assistans, och hjälpmedel i klassrummen. Elever med funktionsnedsättning ska ha samma möjlighet till en god utbildning som alla andra.

Även elever med icke-synlig funktionsnedsättning, som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, har integrerad undervisning och har rätt att få anpassad undervisning, både pedagogiskt, socialt och fysiskt. Det finns ett stort behov av kontinuerlig kunskapshöjning och fortbildning om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och neurologiska funktionsnedsättningar i form av bemötande, extra anpassningar och särskilt stöd. Vänsterpartiet anser därför att kontinuerlig kompetensutveckling av skolans personal om såväl synliga funktionsnedsättningar som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar måste initieras.

Tillgänglighet och delaktighet är en rättighetsfråga om att ge alla medborgare samma demokratiska rättigheter och möjligheter i samhället. Att göra skolor, arbetsplatser, bostäder, transporter och offentliga lokaler tillgängliga skulle öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i utbildning, i arbetslivet och i samhällslivet som helhet.

14. Läromedel och digitalisering i skolan

De värden som skolan ska förmedla är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Undervisningen ska dessutom vara saklig och allsidig. Dock förmedlar läromedlen som används i skolan ofta något helt annat.

När skolans läroböcker har granskats tydliggörs att de genomsyras av en vit, manlig, heterosexuell norm. Hbtq-personer gestaltas endast när ämnet handlar om hbtq-frågor och personer med funktionsnedsättning presenteras nästan alltid i sammanhang där funktionsnedsättningen lyfts fram som en problematisk avvikelse. Bilden som ges av nationella minoriteter är ofta en ensidig framställning av dessa gruppers historia och nuvarande förhållanden. Inte heller behandlas Sveriges del i exempelvis den transatlantiska slavhandeln och Sveriges koloniala arv. Vänsterpartiet anser inte att politiken ska avgöra det exakta innehållet i skolans läromedel, men det är illavarslande att det förekommer böcker i skolan som helt bryter mot läroplanernas värdegrund.

Ansvar för att undervisningen utformas i enlighet med läroplanernas värdegrund ligger på huvudmännen, rektorer och lärare. Där bör det också ligga. Huvudmännen har dock ett viktigt ansvar att skapa rimliga förutsättningar att värdera de läromedel som ska användas i undervisningen. För att underlätta för skolorna vid inköp av såväl tryckta som digitala läromedel bör därför Skolverket få i uppdrag att inrätta en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformad i enlighet med läroplanernas värdegrund. Huvudmännen ska säkerställa att det finns resurser till allsidiga läromedel, så att skolorna inte utlämnas enbart till sponsrade läromedel från olika intressegrupper eller kommersiella företag. Vänsterpartiet är generellt sett kritiskt till sponsring av läromedel i skolundervisningen. Sponsrade läromedel, i synnerhet från kommersiella företag, ställer stora krav på lärarnas förmåga och utrymme för arbete med källkritik och bör endast användas i källkritisk utbildning, inte för att täcka upp bristande resurser för läromedel.

Det är av största vikt att skolan hänger med i den tekniska utvecklingen och också kan använda de pedagogiska verktyg och hjälpmedel som idag finns att tillgå. Samtidigt ska pedagogik, didaktik och metodik bygga på forskning och erfarenhet och inte på vilka program, plattformar, appar etc. som finns tillgängliga eller uppköpta. Dessutom är det väsentligt att läroböcker inte byts ut mot lågkvalitativa digitala läromedel, enkom för att skolan ska använda läromedel digitalt eller för att spara resurser. Tillgänglighet till både kunskap och teknisk support måste säkerställas.

Digitala verktyg kan utgöra möjligheter för lärandet bland annat genom närmare utbyten med elever på andra platser, tillgång till information och kunskap från många delar av världen och genom att elever lättare kan kommunicera direkt med olika typer av beslutsfattare, maktbärare och experter genom sociala medier. Samtidigt behöver skolan stödja eleverna i förhållningssätt för att gynnsamt kunna delta i en digitaliserad värld med ett kritiskt perspektiv.

15. Likabehandling

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som alltför ofta förekommer i skolan måste motarbetas med kraft, och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Ofta betraktas eleverna som en del av problemet – inte som en del av lösningen. Elevernas delaktighet är viktig för ett välfungerande likabehandlingsarbete. En politik som i grunden betraktar elever som potentiella hot mot ordningen i skolan hamnar fel. Förebyggande åtgärder är generellt av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En välfungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan hem, skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt.

Vänsterpartiet vill se en skola där elevernas mångfald och olikheter ses som en tillgång och inte som ett hot. Fördomar kring funktionsnedsättningar ska bekämpas och skolan ska vara tillgänglig både i fysiskt och kognitivt hänseende. Många elever blir utsatta för rasism i skolan och vittnar om att skolorna ofta saknar förmågan att bemöta och motverka det. Lärare och annan skolpersonal behöver få kompetensutveckling i att arbeta emot rasism.

Skolan är en av de vanligaste platserna för unga tjejer att utsättas för sexuella trakasserier. Fortfarande händer det att sexuella trakasserier ses som en naturlig del av vardagen. Porren online når dessutom allt yngre åldrar. För Vänsterpartiet är det oacceptabelt. Lika höga krav ska ställas på barns arbetsmiljö som på vuxnas. Vänsterpartiet vill se en stor satsning på kompetensutveckling för bättre sex- och samlevnadsundervisning i den svenska skolan. Även fritidspedagoger bör ges möjlighet till denna typ av kompetensutveckling. Detta behövs särskilt för att införandet av samtyckeslagstiftning ska få önskad effekt och genomslag.

Värdegrundsfrågor ska diskuteras aktivt på varje skola. Lärare behöver ha kunskap om normer och granska dem kritiskt. Undervisningen i sex och samlevnad ska tydligt preciseras i kursplanerna och ska också vara en del av arbetet med likabehandling, då många kränkningar grundar sig på kön, sexualitet eller könsuttryck. Alla ska våga uttrycka sin identitet på sina egna villkor i skolan.

16. Elevhälsa

Den fysiska och psykiska ohälsan ökar bland barn och unga och ohälsan har en tydlig både klass- och könsmässig aspekt. Därför är det viktigt att skolan ger såväl kunskap om, som tillgång till, hälsofrämjande aktiviteter. Skolämnet idrott och hälsa har en viktig roll. Men det är också viktigt att skolan i övrigt arbetar hälsofrämjande, att skolmiljön ger tillgång till trygga och stimulerande lekmiljöer, att skolmaten är hälsosam och att det finns en fungerande elevhälsa. Alla förskolebarn ska ha tillgång till barnhälsa genom barnhälsovårdscentralerna, BVC.

Barn och elevers hälsa är avgörande för deras möjligheter i livet och i skolan. Därför bör det vara ett ansvar för alla som möter barn och unga i sin profession att verka hälsofrämjande. Förskolan och skolan har ett stort ansvar att utforma och organisera sin verksamhet så att den gynnar barn och elevers välmående och trygghet i skolan, men också att se och uppmärksamma och arbeta för hälsa och trygghet utanför skolan. Detta genom samverkan med föräldrar, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsgårdar eller andra aktörer. Barn- och elevhälsan har kunskap och ansvar för det förebyggande och hälsofrämjande arbetet i skolan men inte som ensam aktör, utan som en del av hela skolans arbete med trygghet och hälsa. Tyngdpunktsförskjutningen från åtgärdande till förebyggande och hälsofrämjande elevhälsa innebär att skolor behöver skapa arenor där elevhälsan deltar i lärares lärande om vilka förändringar som behöver göras i sättet att arbeta för att stödja de elever som har svårt att tillgodogöra sig den undervisning som redan bedrivs.

Många elever upplever skolrelaterad stress, främst beroende på arbetsbelastningen i skolan i form av hemläxor och prov. När elever, trots förebyggande insatser, ändå mår dåligt är det skolans ansvar att se hur den egna skolan bidrar till ohälsan och hur den egna skolan med hjälp av ändrade arbetssätt istället kan bidra till trygghet och hälsa för alla elever. Barn- och elevhälsans uppdrag ska hela tiden utgå från elevperspektivet och elevens möjligheter att ta del i skolarbetet. Därför är det allvarligt att många skolor brister i arbetet med elevhälsan. Ofta brister det i tillgänglighet genom att det helt enkelt finns för få medarbetare inom elevhälsan i relation till antalet elever. Detta samtidigt som ohälsan bland unga ökar. Vänsterpartiet vill införa nyckeltal som exempelvis antal elever per heltidsanställd inom elevhälsan. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete.

Vikten av tillgång till fungerande elevhälsa har ett tydligt genusperspektiv. Forskning visar att flickor drabbas dubbelt så mycket som pojkar av psykiska besvär. Skolan är dessutom den plats där flest tjejer utsätts för sexuella trakasserier. Vänsterpartiet vill att det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet.

Sjukvårdens uppgifter ska inte läggas över på barn- och elevhälsan och riskera verksamhetens fokus på skolgång. Samtidigt kan barn- och elevhälsan nå alla barn och på så sätt ha en unik möjlighet att arbeta med insatser som är hälsofrämjande oavsett föräldrars situation eller engagemang. Vänsterpartiet anser att förebyggande tandhälsa är ett område där barn- och elevhälsan kan ta en större roll.

Barn- och elevhälsan behöver ha en mer central roll i samverkan kring barn och unga med komplexa behov eller behov av insatser från flera myndigheter/aktörer. Skolan i sig är främjande för en ung människas möjligheter till hälsa, därför bör socialtjänstens insatser och insatser från barn- och ungdomspsykiatri i större utsträckning ske i samverkan med elevhälsan och syfta till en stabil skolgång och välmående i övrigt. Barn- och elevhälsans arbete bygger ofta på möjligheten att skapa förtroende mellan den vuxne och eleverna, verksamheten måste dimensioneras för att möjliggöra det.

Tillgången till barnhälsa inom förskolan ser olika ut i landet. Där har istället sjukvården huvudansvaret genom barnavårdscentralerna. Samverkan mellan BVC, förskola och socialtjänst är av yttersta vikt för att så tidigt som möjligt sätta in rätt stöd för barn och föräldrar som behöver det. Många upplever föräldraskap som utmanande och kan behöva samtala med andra föräldrar om föräldraskap men också få stöd från exempelvis elevhälsans personal för att få verktyg att ta sin roll som förälder. Grupper eller kurser genom förskolan kan vara ett sätt att tillgängliggöra den typen av stöd för fler.

17. Modersmålsundervisning

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig nya språk, till exempel svenska, och även att utveckla kunskaper inom andra ämnen och områden. Modersmålsundervisning för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktig. Den underlättar inte enbart kunskapsinhämtningen bland barnen utan har också betydelse för den personliga identiteten och för den intellektuella och emotionella utvecklingen.

Modersmålsundervisning ska organiseras av kommunerna och komma de elever till del som så önskar och där det är möjligt. Satsningar behöver göras för att stärka tillgången till behöriga modersmåls lärare. I de fall där modersmåls lärare bedöms ha ämneskunskaper inom olika ämnen ska hen också kunna tjänstgöra som studiehandledare på modersmålet.

Sverige har internationellt sett ett starkt lagstadgat stöd för modersmålsundervisning och dess positiva effekter för lärandet har vid flertal tillfällen bevisats av forskare som visat att det finns ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan elevernas färdigheter i modersmålet och deras färdigheter i det svenska språket.

Vänsterpartiet vill att rätten till modersmålsundervisning värnas och utvecklas. Bland annat vill vi att ämnet får en egen timplan. Dessutom menar vi att barn som har flera hemspråk också ska ha rätten att läsa samtliga språken inom ramen för modersmålsundervisningen. För att höja kvalitén vill Vänsterpartiet att det ska finnas modersmålsutbildningsprogram på universitet och högskolor.

18. Studiehandledning på modersmål

Att en elev ännu inte behärskar det svenska språket fullständigt får inte leda till att hen halkar efter i skolan. Därför är rätten till studiehandledning oerhört viktig. Om en elev har svårt att tillgodogöra sig undervisning på grund av att hen har ett annat modersmål än svenska har eleven rätt till studiehandledning på modersmålet. Det kan till exempel handla om att få hjälp med matematiken på sitt modersmål. Studiehandledning på modersmålet kan stödja elevernas kunskapsutveckling i olika ämnen och hjälpa eleverna att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens kunskapsmål.

Det finns dock ett stort glapp mellan denna rättighetslagstiftning och hur verkligheten ser ut. Enligt Skolinspektionens granskningar finns det många skolor som inte ens känner till studiehandledning som stödform och skolor som erbjuder studiehandledning utgår inte alltid från

elevens behov, utan mer från skolans rutiner. Studiehandledningen sköts i hög grad av modersmåls lärare som inte alltid har särskilda kunskaper i de ämnen som handledningen omfattar. Det finns samtidigt en stor outnyttjad resurs i Sverige i form av människor som har såväl språk- som ämneskunskaper som lämpar sig för anställning som studiehandledare. Vänsterpartiet vill se en utökad rätt till studiehandledning på modersmål och statliga utbildnings satsningar för att rekrytera fler studiehandledare till landets skolor.

19. Studie- och yrkesvägledning

Sverige har en arbetsmarknad som inom många områden är uppdelad efter kön, där kvinnor jobbar med vissa saker och män med andra. Det syns exempelvis genom kvinnodominansen i skolan och vården och mansdominansen inom byggsektorn. Denna uppdelning startar redan vid valet av gymnasieutbildning. Elevers gymnasieval så väl som val till eftergymnasial utbildning är i praktiken styrda av föreställningar kring pojkars och flickors beteende och livsval. De könsbundna valen både begränsar enskilda elevers utvecklingsmöjligheter samt bibehåller den rådande uppdelningen mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

Skolan har länge arbetat för att få flickor att intressera sig för teknik och naturvetenskap, men liknande satsningar för att få pojkar intresserade av traditionellt ”kvinnliga” ämnen är mer sällsynta. Studie- och yrkesvägledningen måste bli bättre på att uppmärksamma frågan om könsstereotypa utbildningsval.

De sociala och ekonomiska förändringarna i världen tillåter oss inte att låta elever gå igenom skolsystemet utan att känna att de behövs på arbetsmarknaden. En intensifierad studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet krävs både i grundskolans högre årskurser och i gymnasieskolan så att alla elever får kunskap om de kunskapskrav som ställs inför fortsatta studier. För att förhindra utslagning är det viktigt att övergången mellan grundskola och gymnasium blir så smidig som möjlig och att eleven och föräldrarna är delaktiga i planeringen. Vägledningen ska ske i nära samarbete med lärare och elevhälsa.

Alla elever måste få möjlighet att leva upp till sin fulla potential. Därför måste alla elever få välinformerande studie- och yrkesvägledning inför val till gymnasiet, eftergymnasial utbildning eller etablering på arbetsmarknaden. Elever behöver få tid och möjlighet att möta kompetenta studievägledare. Det skulle leda till färre avhopp från gymnasieskolan.

Vänsterpartiet föreslår därför en ändring i lagen som gör att skolhuvudmän endast ska ha möjlighet att tillsvidareanställa behöriga studie- och yrkesvägledare och vill även införa ett nyckeltal för studie- och yrkesvägledare vid varje skolenhet.

20. Vuxenutbildning

För många människor har vuxenutbildningen inneburit en andra chans när tidigare skolformer har misslyckats. För andra en chans till yrkesväxling. Efter att ha gått igenom grund- och gymnasieskolan ska alla ha tillräckliga kunskaper för samhälls- och arbetsliv. Dessa kunskaper ser Vänsterpartiet som en rättighet. Alla vuxna som inte har dessa kunskaper ska ha rätt att få detta tillgodosett inom vuxenutbildningen.

I takt med att arbetsmarknaden förändrats blir det ett växande problem att många unga inte fullföljt gymnasieskolan. Det finns idag en stor grupp unga vuxna som är dåligt rustade för arbetslivet och riskerar att ha svårt att få och behålla ett arbete. Det behövs särskilda insatser inom både vuxenutbildningen och arbetsmarknadspolitiken för att förbättra deras möjligheter och för att underlätta den framtida kompetensförsörjningen.

Att studera som vuxen innebär andra förutsättningar än för barn och unga. Studierna behöver kunna kombineras med föräldraskap och arbete. Därför är det viktigt med flexibel utformning av studierna med möjlighet till distansstudier, kvällsstudier eller studier i olika tempo. Vuxenutbildningen behöver i hög grad utgå från de studerandes olika behov av stöd och olika studiebakgrund. Det kan handla om studiehandledning på modersmål, studiemotiverande kurser och individuell planering.

Vuxenutbildningen kan inte lämnas i händerna på privata aktörer med begränsade möjligheter för ansvarig rektor att ha kontroll över kvaliteten som följd. Dagens system riskerar att ge kommunerna incitament för att upphandla utbildning till lägsta möjliga kostnad med förhoppning att många ska få tillgång till utbildning men med risken att skattepengar istället slösas bort på kurser som inte håller tillräcklig kvalitet. Istället bör kommunerna få förutsättningar att erbjuda utbildning både i klassrum och på distans i egen regi.

Yrkesutbildning för vuxna måste utvecklas både vad gäller omfattning och kvalitet. Det finns behov av flexibla utbildningsformer som kan möta tillfälliga eller lokala behov av utbildning. Dessutom måste det finnas möjligheter att utbilda sig inom mer traditionella hantverksyrken. För att lyckas med yrkesutbildning av hög kvalitet måste utbildningarna drivas i nära samverkan med de branscher och arbetsgivare som sedan ska kunna anställa utbildad personal. Därför bör nya sätt för utbildning och arbetsliv att samverka främjas, olika former av college-koncept är exempel på det. Genom att forma yrkesutbildningar tillsammans med berörd bransch kan ansvaret för kvalitet, lokaler, utrustning och arbetsplatsförlagt lärande (APL) delas mellan kommun och bransch istället för att branscherna enbart blir kravställare gentemot kommunerna. Valfrihetssystem i vuxenutbildningen kan få effekten att utbildningsutbudet utgår från utbildningsföretagens intressen snarare än kompetensbehoven på den lokala arbetsmarknaden.

20.1 Svenska för invandrade (SFI)

Att kunna kommunicera på svenska är nödvändigt för att kunna delta i samhällslivets alla delar och utöva sina demokratiska rättigheter. Alla som bosätter sig i Sverige ska ges möjlighet att få kunskaper i svenska språket. Därför vill Vänsterpartiet införa rätt till SFI från dag ett, alltså även för asylsökande. Precis som Vänsterpartiet talar om rätten till kunskap inom andra utbildningsformer vill Vänsterpartiet stärka rätten till kunskap även inom svenskundervisning för människor som av olika skäl bosatt sig i Sverige. Det är därför inte tillräckligt att kommunerna har en skyldighet att erbjuda undervisning och att det finns en rätt att delta i undervisningen. Undervisningen måste också vara så bra att den ger eleverna tillräckliga kunskaper. Elevens förutsättningar och behov ska styra undervisningens inriktning och omfattning. Vänsterpartiet anser att SFI, precis som hela utbildningsväsendet, ska drivas utan vinstsyfte.

Det behövs en tydligare individualisering och fler undervisningstimmar per vecka. Självklart ska SFI kunna läsas i kombination med praktik, yrkesutbildning, arbetslivsorientering, validering, annan utbildning eller förvärvsarbete men samtidigt måste själva SFI-undervisningen få utrymme och inte trängas undan i jakten på snabbare insatser mot arbete.

21. Folkbildning

Folkbildningen har i mer än 150 år sammanfogats med folkrörelsernas- och välfärdsstatens utveckling. Den har varit en nyckelfaktor i byggandet av demokrati och en bärande kraft i utvecklingen av ett modernt samhällsbygge. Den äger, genom sin kombination av förnyelse och tradition, samma giltighet idag som då.

Nyckeln till framgång är det fria och frivilliga livslånga lärandet. En kunskapssyn som bär oss bortom det kapitalistiska systemets krav på nyttan med utbildning. Folkbildningen bildar människor, inte bara arbetskraften. Däri ligger dess framgång som också kommer samhällsbygget till nytta. Folkbildningen har också som uppgift att minska utbildningsklyftor och ge människor möjlighet att påverka sin egen livssituation. Vänsterpartiet anser därför att folkbildningens suveränitet och rätt till profilering måste slås fast och därmed friheten att tillsammans med deltagarna skapa egna kurser och studiecirkel. Folkbildningen bör, även i fortsättningen, betraktas som en kulturell frizon.

Vänsterpartiet står bakom statens syften med folkbildningen att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin, att bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald, för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen, att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, liksom att bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. Vänsterpartiet vill värna och utveckla idén om den fria och frivilliga folkbildningen. Som en del av kulturen ska den stå på armlängds avstånd till partipolitiskt inflytande. Denna radikala idé genomsyrar vår folkbildningspolitik. Vår folkbildningspolitik handlar om att skapa förutsättningar för en radikal idé om folkbildningskraft.

21.1 Folkhögskolor

Folkhögskolan har under de senaste åren getts en historisk utbyggnad. Både i form av fler platser och olika statliga uppdrag inom arbetsmarknadspolitik och integration. Detta är baserat på att folkhögskolorna uppvisar väldigt goda resultat, inte minst inom sitt uppdrag inom allmän kurs, det vill säga att ge grund- och gymnasieskolebehörigheter till människor som det ordinarie skolsystemet inte lyckats möta. Det går också att visa att de människorna rustats väl för fortsatt utbildning och arbete. Vid folkhögskolorna finns även adekvata yrkesutbildningar av hög kvalitet som fyller både individers och arbetslivets behov. Vänsterpartiet vill öka kvoten för intag till högre utbildning från folkhögskolor för att de dessutom ska vara ett intressant alternativ för studerande.

Nyckeln bakom framgången är att folkhögskolan skapar en mötesplats för mångfald. Framgången för allmän kurs beror på att deltagarna där möter människor på särskild kurs med helt andra livsberättelser. En ensidig fokusering på nyttan med allmän kurs undergräver idén som gjort framgången möjlig.

Stöden som utgått handlar om att ta emot fler människor. Samtidigt har grundbidragen legat oförändrade. På sikt riskerar detta att urholka skolornas förmåga att ta sig an nya uppdrag och därför behöver grundstödet till folkhögskolorna ökas och möjligheten att bedriva folkhögskolor med internat på landsbygden värnas.

21.2 Studieförbunden

Studieförbunden täcker på ett unikt sätt hela landet med sin folkbildande verksamhet. Dessutom är studieförbunden tillsammans Sveriges största kulturarrangör. Dess verksamheter har vissa kompensatoriska effekter när det gäller likvärdighet i landet. Förbunden anordnar fler arrangemang per invånare i de mindre befolkningsrika länen jämfört med de mest befolkningsrika länen. Vänsterpartiet anser att studieförbundens närvaro i alla kommuner ska säkras och stärkas genom långsiktig finansiering. Stödet till studieförbunden är beroende av regionalt men framförallt kommunalt stöd. Det kommunala stödet har kraftigt urholkats vilket påverkat

studieförbundens möjlighet att vara aktiva i hela landet. Vänsterpartiet vill se större statliga satsningar på studieförbunden.

Studieförbunden är samhällets infrastruktur för både bildning och kultur. Vänsterpartiet verkar för ett system som gör kultur och bildning möjligt över hela landet, med inriktning mot de människor som behöver det som mest. Människor, bildade i gemenskap, demokrati och jämlikhet, är en förutsättning för vårt samhällsbygge.

22. Elever och elevdemokrati

Skolans och elevernas relationer ter sig på många olika sätt. Precis som i andra samhällsgrupper, som studenter eller arbetstagare, ska därför elever ha ett antal rättigheter. För Vänsterpartiet är alla människors rätt till inflytande över sin livssituation en viktig princip. Detta gäller givetvis också skolelever. Både skollagstiftningen och arbetsmiljölöslagstiftningen ger också eleverna rätt till inflytande. Det är bra, men det är viktigt att lagen följs, utökas och blir verklighet.

Inflytandet ska innebära att eleverna har möjlighet att påverka de beslut som skolan fattar. Det kan handla om att i samråd med läraren bestämma över formerna för utbildningen, hur man skapar studiero i klassrummen eller planering av skolans utomhusmiljö. Skolan har en viktig uppgift i att ge eleverna möjlighet att förändra, till exempel att tillhandahålla tid och lokaler för elevråd, elevskyddsombud, elevkårer eller klassråd, men initiativet för vilka frågor som ska tas upp bör ligga hos eleverna. Ju äldre eleven blir desto mer bör hen kunna vara med och påverka.

Elevinflytandet ska kunna ske såväl i organiserad form som i individuell form. Ett av problemen med skollagen är att elevers individuella rätt till inflytande samt elevsammanslutningars påverkansarbete blandas samman. För att elevers inflytande i skolan ska utvecklas behöver de två begreppen särskiljas. Elevers rätt att själva avgöra vilka organisationsformer som ska användas för att få inflytande bör också tydliggöras i skollagen.

23. Kulturens betydelse för lärandet

Förskolan och skolan har ett stort ansvar för barnens tillgång till professionell kultur och för att de deltar i skapande verksamheter och utvecklas på jämlika och jämställda villkor. De estetiska ämnenas roll i skolan måste ges en starkare ställning än idag och de ska inte vara möjliga att välja bort. Alla, från förskola till gymnasium, ska ges tillfälle att själva utöva någon eller några konstarter. Eleverna ska också via skolan möta professionell kultur, exempelvis en teater- och en dansföreställning varje termin. Konstnärer från de olika konstområdena ska användas som resurser i skolarbetet. Vänsterpartiet anser att kunskapen hos klass- och ämneslärare i hur man kan använda sig av estetiska uttryckssätt i all undervisning behöver höjas.

Film, bild, musik, teater och dans kan göra undervisningen mer lustfylld, men också vidga förståelsen för den verklighet vi lever i. Vänsterpartiet vill att kulturskolan och övriga skolformer ska samverka mer för att gynna alla barns lika möjligheter till kulturell utveckling.

23.1 Praktiska och estetiska ämnen

Kultur skapar förståelse för vad det innebär att vara människa och ger insikt i andra människors olika livsvillkor och om våra olika livsmiljöer. Kultur hjälper oss till kritiskt tänkande. Tillgången till kultur är idag ojämnt fördelad. Klass och var i landet vi bor påverkar våra möjligheter. Ett minimum är att alla barn och unga, från förskola och uppåt, ska ha tillgång till professionellt kulturskapande minst en gång per termin.

Vänsterpartiets vision om ett jämlikt samhälle innefattar också en jämlik syn på olika typer av kunskaper. Genom att uppvärdera praktiska ämnen i skolvärlden motverkas en hierarkisk

kunskapssyn där vissa kunskaper ses som mer värdefulla än andra. Skolan ska bilda hela människor, inte bara utbilda för fortsatta studier och arbetslivet, därför är det viktigt att elever får möta en bredd av ämnen.

Människan är en skapande varelse och detta skapande ska vara en naturlig del av skolans verksamhet. Att få tillgång till dessa ämnen inom skolans ram är viktigt för barn och ungas utveckling där de exempelvis kan lära sig att förstå hur bilder kan användas för kommunikation, själv uttrycka sig genom konst och också förhålla sig kritiskt och tolka budskap i dagens informationsintensiva värld.

23.2 Kulturskolan

Barn som ges möjlighet att utöva kultur får ökat självförtroende, stärker sin problemlösande förmåga och blir bättre på socialt samspel. Drama, dans, bildkonst, film, musik och andra kulturyttringar är viktiga för att stärka barns möjligheter att uttrycka sig med mer än språket. Den kommunala kulturskolan är viktig för barn och ungas möjlighet till eget skapande. Enligt artikel 31 i Barnkonventionen ska vi ”respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet”. Kulturskolan är en viktig komponent för att Sverige ska leva upp till den skrivningen. Idag skiljer sig förutsättningar väsentligt på olika platser i landet. Fortfarande finns ett antal kommuner som inte erbjuder kulturskola. Ett ökande antal kommuner har avskaffats avgiften medan flera av de rikaste kommunerna har mycket höga avgifter som begränsar många barns möjligheter att delta.

Vänsterpartiets anser att det ska finnas en bred och kostnadsfri kulturskola i alla landets kommuner så att alla barn ska ges möjlighet att pröva olika kulturyttringar, oavsett klass, kön och bakgrund. Vi menar att det krävs nationell lagstiftning som förbinder varje kommun att organisera kulturskola, på egen hand eller i samarbete med grannkommunerna. Vänsterpartiet ser ett stort värde i ett nära samarbete mellan det obligatoriska skolväsendet och kulturskolan. När kulturskolan har möjlighet att erbjuda lektioner i anslutning till skoldagen, på raster och fritids ökar möjligheten att fler barn upptäcker och får möjlighet att delta.

24. Skolbibliotek

Det är oroande att inte alla skolor uppfyller skollagens krav på skolbiblioteksverksamhet, likaså att biblioteken inte når fram till alla potentiella användare. Skolbibliotekariernas nära samarbete med pedagogerna kan vara avgörande för elevernas resultat. Folkbiblioteken ska inspirera till barns fritidsläsning och kan komplettera utbildningssektorn inom läskunnighetsområdet, men kan inte kompensera för eventuella brister. Skolan behöver en utbyggd, välfinansierad och med pedagogiken integrerad skolbiblioteksverksamhet.

Varje elev i grundskola och på gymnasiet ska ha likvärdig tillgång till en välfungerande skolbiblioteksverksamhet. Utbildade bibliotekarier, rätt utrustning och medier, ändamålsenliga lokaler samt stöd från ledningen bidrar klart till bättre målresultat för eleverna. Väl fungerande skolbibliotek är avgörande för att öka likvärdigheten i undervisningen. I dag finns det stora skillnader i landet både vad gäller tillgång till och utformning av skolbiblioteken och det behöver snarast åtgärdas. En skolbiblioteksverksamhet är inte främst en samling böcker, utan del i en pedagogisk verksamhet med bibliotekarien som nyckelperson. Skolbiblioteksverksamhet är obligatorisk enligt skollagen, och detta måste få större genomslag i praktiken och lagen måste även skärpas och innefatta fristående skolor. Kraven i skollagen och läroplanen, liksom skolbiblioteken ska enligt läroplanen både stärka elevernas språkliga förmåga och deras digitala kompetens, men stöd i informationssökning uteblir på många skolor.

Det krävs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan med ledning och lärare. Rektorerers kunskaper i hur skolbiblioteksfunktionen kan integreras med den pedagogiska verksamheten behöver stärkas. Exempel på nyckeltal som kan vara meningsfulla att beräkna är andelen elever per heltidsanställd skolbibliotekarie. Skolbibliotekariens profession behöver också stärkas på såväl lokal som regional nivå genom kollegial samverkan, utbildning, ledarskap, mentorskap och nätverk.

Kraven och ramverken kring utbildning, bibliotek, medier och kultur ser idag olika ut och skiljer sig även på statlig, regional och kommunal nivå. Glappen däremellan drabbar inte minst skolbiblioteken. Det finns inget som hindrar att folkbibliotek kombineras med skolbibliotek eller att ett folkbibliotek bedriver sin verksamhet i en närliggande skola. Då är det dock av största vikt att de olika kompetenserna och uppdragen för folkbibliotek respektive skolbibliotek upprätthålls. Samverkan mellan skolbiblioteken och kommunala eller regionala mediecentraler bör stärkas.

Verksamhetens medieförsörjning behöver byggas ut både analogt och digitalt. Med nationella licenser och gemensamma digitala skolbibliotekstjänster ges goda förutsättningar att jämna ut och öka skolbibliotekens mediebestånd och likvärdighet. Detta har god förutsättning att lyckas i samband med uppbyggandet av ett nationellt digitalt bibliotek. Genom resursbiblioteken för de nationella minoriteterna och urfolket samerna ska stödet till landets skolbibliotek förbättras.

25. Yrkeshögskola

Yrkeshögskolan i Sverige växer och blir en allt större utbildningsform inom utbildningsväsendet. Yrkeshögskolan förändras ständigt för att anpassa sig efter arbetsmarknadens kompetensbehov. Det innebär att innehåll och inriktning på utbildningarna varierar och att nya utbildningar inom yrkeshögskolan startar och gamla läggs ned allteftersom behovet förändras. Yrkeshögskolan spelar en viktig roll för att människor oavsett bakgrund ska ges möjlighet att få utbildning och hitta arbete. Vänsterpartiet vill därför utöka yrkeshögskolans verksamhet och ge studerande på yrkeshögskolan samma rätt till stöd som högskolestudenter för att klara sina studier.

Vänsterpartiet ser positivt på förstärkningen av yrkeshögskolan, men anser samtidigt att företag ska ta större ansvar för vissa spetsutbildningar och därmed också dess kostnader. Yrkeshögskolan ska inte utnyttjas av oseriösa företag vars syfte är att låta staten stå för särskilda spetsutbildningar. Yrkeshögskoleutbildningar bör i högre grad tillåtas utgå från lokala kompetensbehov och finnas i hela landet. Vänsterpartiet vill även se fler fristående kurser på yrkeshögskolan och en utökning av de estetiska programmen.

26. Universitet och högskola

Universitet och högskolor ska enligt lagen ägna sig åt utbildning, forskning, att samverka med samhället och att resultaten kommer samhället till del på ett produktivt sätt. Det är viktigt för att skapa välstånd och ett öppet och demokratiskt samhälle. Vänsterpartiets syn på kunskap som en demokratisk rättighet innebär att en viktig målsättning är att bredda rekryteringen till högskolan. Den sociala, könsmässiga och etniska snedrekryteringen har visserligen minskat under de senaste decennierna tack vare studiemedel, utbyggd högskola samt fler och nya utbildningar. Fortfarande finns det dock stora skillnader mellan såväl utbildningar som högskolor i hur väl de har lyckats att bredda rekryteringen. På traditionella utbildningar och äldre lärosäten har arbetet att bredda rekryteringen varit mindre framgångsrikt vilket innebär att de måste bli bättre på att använda de redskap som finns.

Fler högskolor och utbildningar måste bli bättre på att använda alternativa antagningsmetoder eftersom betygsintagning konserverar sociala skillnaderna från grund- och gymnasieskola. Antagningsreglerna måste förändras så att inga grupper missgynnas. Vänsterpartiet anser bland annat att arbetslivserfarenhet ska kunna ge behörighet. Studenter som grupp blir samtidigt alltmer heterogen och högskolan måste anpassa sina arbetsformer för att möta alla studenters behov. Vänsterpartiet vill därför förstärka studie- och yrkesvägledningen, liksom studenthälsan.

Alla studenter har rätt till en utbildning av hög kvalitet. Antalet undervisnings- och handledningstimmar behöver utökas på många utbildningar. Forskningsanknytningen inom grundutbildningen ska stärkas genom att öka andelen disputerade lärare och att lärare får mer tid till egen forskning. Vänsterpartiet anser därför att högskolans styrning och finansiering behöver förändras så att forskning och utbildning finansieras sammanhållet och att lärosätena får finansiering för hur många studenter de har, inte hur många som klarar utbildningen.

Högskolan ska aktivt motverka alla former av diskriminering. Den ska främja jämlikhet, jämställdhet och motverka könsstereotypa utbildningsval, till exempel genom ett integrerat socioekonomiskt- och genusperspektiv i utbildningen. Vänsterpartiet anser att kunskaperna och kompetensen i hbtq-frågor behöver förbättras. Det behövs en förbättrad fysisk tillgänglighet och stöd till studenter med funktionsnedsättning.

Vänsterpartiet menar att även kunskapsaspekten av jämställdhet och genuskunskap måste skrivas in i examensordningarna. Det gäller alla examina, men det är särskilt viktigt och betydelsefullt i de utbildningar som leder till yrken som medför arbete med människor och behandlar människors liv. Lärarstudenten ska exempelvis inse betydelsen av könsmaktsordning i elevernas kunskapsbildning och skolans hela verksamhet. På samma sätt måste det tydliggöras att även hbtq-frågor måste ingå i lärarutbildningen.

Studenter ska vara delaktiga i och ha inflytande över utbildningen. Att ta tillvara de erfarenheter och kompetenser som finns bland dagens studenter med olika bakgrund är också ett sätt att förbättra kvaliteten på utbildningen. När det gäller högskolans forsknings- och undervisningsuppdrag så betonar Vänsterpartiet betydelsen av att studenterna i högre grad ska vara medskapande i sin kunskapsbildning.

27. Forskning och forskningspolitik

Genom forskning skapas ny kunskap. Denna kunskap är viktig för demokratin och för att utveckla ekonomin, skapa arbetstillfällen, förbättra välfärden och skapa ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Forskning behövs för att utsätta vårt samhälle för kritisk granskning i syfte att utveckla demokratin.

Staten har ett stort ansvar för såväl grundforskning som tillämpad och behovsmotiverad forskning och utveckling. De offentliga anslagen är viktiga för att säkra grundforskningen och den långsiktiga vetenskapliga kompetensutvecklingen. De är också det bästa sättet att garantera forskningens frihet så att särintressen inte styr vad det forskas om och vilka forskningsresultaten ska bli. Med offentligt finansierad forskning blir det naturligt att kräva att forskningsresultaten ska vara fritt tillgängliga. Vänsterpartiet anser att när det finns ett stort samhällsintresse kan det vara motiverat med en mer detaljerad styrning.

Vänsterpartiet ser några stora problem på lärosätena idag. Det handlar dels om frågan om anställningsprocessen, dels om frågan om fördelning av forskningsmedel. Snedrekryteringen i förhållande till kön, klass, utländsk bakgrund och inte minst funktionsnedsättningar påverkar alla

nivåer av akademien, och förstärks dessutom i övergången till forskarutbildningen och vidare vid tillsättning av professorer. Att människor ges lika förutsättningar att forska oavsett kön är en förutsättning för en demokratiskt förankrad akademi och för en kvalitetsbaserad forskning där det är kompetens som avgör, inte kön eller vänskapsband. Vänsterpartiet anser att det ska finnas ett mål om att av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska inte mer än hälften gå till män som forskar. Vänsterpartiet vill också att det införs en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien.

Idag är kunskaperna om tillgängligheten för forskare för dåliga. Vänsterpartiet vill därför se en granskning av förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättningar inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten.

För Vänsterpartiet är det viktigt att den forskning som produceras med hjälp av offentliga medel finns tillgänglig för medborgarna. Modern teknik skapar förutsättningar för att med enkla medel kunna ta del av och läsa forskning. Detta är inte bara viktigt för yrkesverksamma inom akademiska yrken utan även för allmänheten i stort. För att bibehålla förtroendet för en offentligt finansierad forskning vill därför Vänsterpartiet att den också är tillgänglig.

Lika viktigt är att dra tydliga rågångar mellan forskning och kommersiella intressen. Den samverkan som högskolan är skyldig att ha med det omgivande samhället får inte leda till att högskolans forskare frånsäger sig rätten att formulera problem, ställa frågor, välja metoder och publicera forskningsresultat. Vänsterpartiet anser att donationer och uppdragsforskning inte får ersätta statliga anslag, som är den grundläggande förutsättningen för en oberoende forskning.

Systemet för fördelning av forskningsresurser behöver utvecklas. Sverige hör till de länder i världen som avsätter mest offentliga resurser till forskning och utvecklingsarbete även om resurserna till utbildningsforskningen är blygsamma och otillräckliga. Vänsterpartiet vill att forskningsresurser inom högskolan i högre grad förläggs i lärartjänsterna istället för till excellenta eller starka forskningsmiljöer som vunnit anslag baserade på antalet presterade artiklar.

Forskarutbildningens huvudsyfte är att trygga återväxten av nya forskare, men forskarstuderande bidrar också med nya forskningsresultat. Vänsterpartiet anser att eftersom det finns ett försörjningskrav för att antas som doktorand ska alla forskarstuderande ha samma ekonomiska förutsättningar och sociala trygghet. Vänsterpartiet vill att Sveriges högskolor och universitet erbjuder samtliga doktorander och forskare trygga och fasta anställningar.

28. Villkor för studerande på yrkeshögskola och högskola

Trygghet under studietiden kräver att det finns fungerande stödsystem för studenternas villkor på lärosätena och yrkeshögskolor. Studerandes rätt till inflytande är något Vänsterpartiet värdesätter högt. För oss är det en självklarhet att alla studerande ska ha makt och inflytande över sin vardag. I skuggan av metoo blir frågan om demokratiskt inflytande och studerandes möjligheter att organisera sig för förändring än mer aktuell. Alla studenter måste ha möjligheter att kunna påverka sin högskola och yrkeshögskola för att förbättra sin utbildning. Vänsterpartiet anser därför att det behövs ett riktat statligt stöd för att finansiera detta.

Högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Införandet av avgifter för studerande från länder utanför EES-området är ytterligare steg mot synen på kunskap och utbildning som en handelsvara och ett steg bort från de värden om frihet, jämlikhet, kritisk granskning och vetenskaplighet som högre utbildning bör stå för. Avgifterna har dessutom haft negativa effekter på antalet sökanden. Vänsterpartiet vill återinföra principen om avgiftsfrihet för studerande från länder utanför EES som söker sig till våra högskolor och universitet.

Trots att en stor del av studenterna har barn finns det väldigt lite kunskap om hur detta påverkar studierna. Många lärosäten saknar en policy kring studerande med barn. Det finns inte heller något fastslaget regelverk för vad som är normal undervisningstid utan det kan förekomma obligatoriska moment såsom tentor och seminarier på kvällar och helger när ordinarie barnomsorg är stängd. Vänsterpartiet anser därför att alla lärosäten och yrkeshögskolor bör ha en föräldrapolicy som bland annat innehåller principer kring studerandes rätt att återgå till studier efter uppehåll för föräldraledighet eller vad som händer om en studerande missar obligatoriska moment vid frånvaro för vård av sjukt barn.

Enligt högskolelagen ska all högre utbildning vara avgiftsfri i Sverige, men det finns väldigt lite uppföljning av hur det ser ut i verkligheten. Det saknas också tydliga definitioner för var gränsen för avgifter går. I många utbildningar ingår det obligatoriska moment som kan skapa oförutsedda merkostnader för studenterna. För en del merkostnader är det möjligt att söka merkostnadslån, för andra inte. Vänsterpartiet anser att det inte är rimligt att begära att studenterna ska behöva ta extralån för att tillgodogöra sig sin utbildning. Det ska inte finnas ekonomiska hinder för studenter att kunna fullgöra sin utbildning.

Inköpen av kurslitteratur och digitala verktyg är en ekonomisk börda för många studenter. Att studenter måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. Samtidigt kan det ibland vara problem att hitta vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Därför ska all kurslitteratur finnas tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken och om det inte finns så ska böcker tillhandahållas av lärosätet.

Vänsterpartiet anser att tillgänglighetsarbetet på högskolor och yrkeshögskolor som helhet behöver stärkas.

Sjukdom och föräldraskap innebär ofta dålig ekonomi och sämre möjligheter att genomföra sina studier. Idag samverkar studiemedlen inte särskilt bra med socialförsäkringssystemen. Vänsterpartiet vill därför att ersättningssystemen reformeras så att de kopplas till studenters sysselsättning studier istället för om de får studiemedel. Ingen student ska riskera att stå utanför sjukförsäkringen. Även bostadsbidraget behöver reformeras så att alla studenter oavsett ålder kan söka det.

29. Skolans personal

28.1 Fler lärare med bättre arbetsmiljö

Arbetsmiljön i skolan måste förbättras. Skolan är Sveriges största arbetsplats men samtidigt också en av de sämsta avseende arbetsmiljön. Det finns få yrkesgrupper som skulle tänka sig att arbeta under förhållanden som skolans personal (ofta kvinnor) tvingas göra. Stora mängder administration, för få kollegor och icke anpassade lokaler är bara några av de saker som hör till vardagen för lärarna. Vänsterpartiet vill ge skolan mer resurser. Vi vill även se en systematisk förändring som är bortom vinstjakt och New Public Management. Det är viktigt att lyfta lärarnas arbetsvillkor för att kunna motverka bristen på lärare. Arbetsmiljön och arbetssituationen är ett av de vanligaste skälen till att lärare väljer att arbeta med något annat än skolan.

God pedagogik utförd av utbildade lärare är förutsättningen för en god kvalitet och därmed goda elevprestationer. För att förbättra lärares arbetsmiljö behöver det satsas på att de får fler kollegor som har annan kompetens än att vara just lärare. Det behövs bland annat en bättre fungerande elevhälsa. Om barn mår dåligt är det viktigt att de får ett professionellt bemötande. Idag faller det ansvaret alldeles för ofta på redan överarbetade lärare.

Många utbildade lärare och förskollärare jobbar i dag inom andra yrken. Med en bättre arbetsmiljö kan många behöriga lärare lockas tillbaka till att arbeta inom förskolan och skolan.

28.2 De höga sjuktalen

Vänsterpartiet ser det som viktigt med förebyggande insatser som friskvård men det är problematiskt att ansvaret för att klara av sin arbetssituation utan att bli sjuk i så hög grad läggs på den enskilde medarbetaren. Friskvårdssatsningar i form av friskvårdspengar till medarbetare är otillräckliga. Insatserna behöver kompletteras med ett ökat ansvar för arbetsgivaren att tillskapa så goda arbetsförutsättningar för medarbetarna så att de klarar av kraven utan att bli sjuka.

Vänsterpartiet hävdar att satsningar på individnivå inte får befria arbetsgivaren från ansvaret att skapa hälsosamma arbetsbetingelser för kollektivet. Den marknadsliberala offensiven har påverkat tankesätten så att välfärdssverige har gröpts ur och samhällsproblemen och arbetsproblemen individualiserats.

28.3 Avveckla förstelärrerformen

Vänsterpartiet ställer sig över lag positivt till karriärvägar för lärare i skolväsendet såsom lektorstjänster. Det är viktigt att skapa möjligheter för lärare att utveckla sin professionalism utan att behöva lämna läraryrket. Det bidrar till att göra läraryrket mer attraktivt. I flera andra jämförbara utbildningssystem såsom Kanadas och Skottlands har man utvecklat karriärvägar som stärkt lärarprofessionen. Förstelärrerformen har skapat en splittring i lärarkåren mellan de lärare som fått del av statsbidraget och de som inte fått det.

Vänsterpartiet påpekade när karriärreformen infördes att det behövs en betydligt starkare statlig styrning för att nå de eftersträlvade effekterna. Nu kan vi konstatera att förstelärrerformen inte har fungerat. Vilka som utsetts har ibland skett på godtyckliga grunder och ofta har inte uppdraget inneburit några nya arbetsuppgifter utan bara ett lönepåslag. Trots att det råder stor politisk enighet om vikten av kollegialt lärande så har förstelärrerformen haft motsatt effekt genom den splittring den skapat i lärarkollegiet. Däremot är det viktigt att lärare får möjlighet till utveckling på sin arbetsplats. Vänsterpartiet vill därför att förstelärrerformen ersätts med andra möjligheter till karriärutveckling baserade på tydliga konkreta meriter.

28.4 Behörig personal i förskola, skola och fritidshem

Det råder en stor brist på lärare och pedagoger i svensk förskola, skola och fritidshem. Bristen på behörig personal gör att det i praktiken är möjligt att som obehörig få jobba flera år i sträck på samma skola eller förskola. Vänsterpartiet är övertygad om att den som väljer att fortsätta arbeta som lärarvikarie under flera år också har kapaciteten att klara av att ta en lärarexamen. Det samma gäller även pedagoger inom förskola och fritidshem. Idag saknas dock tillräckliga incitament för många huvudmän att stötta sina vikarier och obehörig personal att läsa sig till behörighet. Det går även att konstatera det faktum att många fristående skolor har färre behöriga lärare eftersom det är billigare att ha obehöriga lärarvikarier. På så sätt kan de vinstdrivande koncernerna utöka sina vinstmarginaler. Vänsterpartiet vill underlätta personalförsörjningen inom välfärdens olika bristyrken, såsom lärare och förskolelärare, genom att införa den så kallade Dalamodellen nationellt. Modellen innebär en ny utbildningsform där studenterna får anställning med lön, samtidigt som de studerar.

Generellt sett behöver elevstödjares, fritidsledares och socialpedagogers roll i skolan stärkas. På alla förskolor och skolor behövs kompetenta lärare och pedagoger som kan möta varje barns och elevs behov i sin undervisning och som kan delta aktivt i den pedagogiska utvecklingen.

Vänsterpartiet vill därför ställa högre krav på huvudmännen att möjliggöra fortbildning och vidareutbildning av obehörig personal inom förskolan och skolan.

Även inom fritidshemmen är situationen vad gäller personalförsörjning bekymmersam. Fritidshemmens verksamhet ska hålla hög pedagogisk kvalitet och för Vänsterpartiet är det en självklarhet att andelen personal med fritidspedagogexamen eller annan pedagogisk högskoleexamen behöver öka. De som redan är anställda på fritidshemmen men som saknar relevant utbildning bör vara en självklar målgrupp att rikta särskilda insatser till genom vidareutbildning och validering för anställda på fritidshem som saknar pedagogisk högskoleexamen.

28.5 Lärarförsörjningen inom Komvux och SFI

En stor andel av dem som arbetar med att utbilda vuxna har inte tillräcklig utbildning för att undervisa inom vuxenutbildningen. Bristen på kompetens när det gäller vuxenpedagogik påverkar resultaten särskilt mycket inom svenska för invandrare (SFI). En särskild vuxenlärarutbildning vore en bra möjlighet för dem som vill arbeta med att utbilda vuxna samt bidra till att höja kvaliteten på vuxenutbildningen.

Bristen på behörig personal inom vuxenutbildningen är dock akut. Vänsterpartiet vill därför också inrätta en kompletterande pedagogisk utbildning till vuxenlärare. För att lösa problemen inom SFI med ett stort antal obehöriga lärare och ett växande behov av SFI-lärare bör möjligheterna för SFI-lärare att utbilda sig i kombination med att de arbetar som lärare stärkas. Vänsterpartiet anser därför att obehöriga SFI-lärare ska ges rätt till längre anställningar, förutsatt att de studerar svenska som andraspråk parallellt med arbetet som lärare.

28.6 Lärarutbildningen

Lärarutbildningen har en särställning i förhållande till andra utbildningar eftersom den får stor betydelse för barns och ungdomars kunskapsbildning och utveckling i såväl förskolan som grundskolan och gymnasiet. Lärarutbildningen behöver förbättras inom ramen för en sammanhållen utbildning. För att nå målet att alla lärare ska vara behöriga måste det vidtas åtgärder för att få fler att söka till lärarutbildningen och få fler att ta examen.

I förhållande till grundutbildningens volym är lärarutbildningen missgynnad både vad gäller resurser i form av disputerade lärare och resurser till undervisning och forskning. Detta behöver åtgärdas. Vänsterpartiet anser att alla examina inom lärarutbildningen ska vara på avancerad nivå och ge behörighet att söka till forskarutbildningen. Lärare med goda kunskaper om elevers kunskapsbildning och goda ämneskunskaper behövs i alla skolformer och åldrar och det måste tillgodose i samtliga inriktningar i lärarutbildningen.

Vänsterpartiet vill att lärarstudenter ska få ökad kunskap om psykisk ohälsa, hur den upptäcks och hur samarbetet med elevhälsoteamet bör se ut. Vi menar även att det är av stor vikt att lärar- och rektorsutbildningen ska förstärkas med mer kunskap om funktionsnedsättningar, hinder i lärmiljön och pedagogiska metoder för elever i behov av särskilt stöd. Parallellt med detta bör såväl lärarutbildningen som rektorsutbildningen innehålla fler delar som handlar om normkritik där de studerandes kunskaper om sexism, rasism, funkofobi och homofobi förstärks.

Kopplingen mellan teori och praktik i lärarutbildningen behöver förstärkas. Den praktiska delen av utbildningen ska förbättras så att den ger tillräckliga förmågor att utöva läraryrket. Att arbeta som lärare och samtidigt studera på lärarutbildningen är ett sätt att skapa utmanande möten mellan teori och lärarstudenters lärarerfarenheter. Att lärosätena kvalitetssäkrar och utvecklar de verksamhetsförlagda delarna av utbildningen är en annan viktig beståndsdel i detta.

Elevers socioekonomiska och etniska bakgrund har visat sig ha stor betydelse för deras motivation, kunskapsbildning och utveckling. Vänsterpartiet betonar därför vikten av att studenter i lärarutbildning får en fördjupad förståelse för att nå fram till och motivera elever med olika socioekonomisk och etnisk bakgrund så att elevernas skoltillvaro blir meningsskapande och meningsfull.

För skolans utveckling har universitet och högskolor bidragit till lärares och rektorers professionsutveckling genom att presentera forskningsresultat till skolans medarbetare genom kurser och andra kompetensutvecklingsinsatser. Denna typ av traditionell fortbildning har visat sig ha marginell betydelse för lärares undervisning och rektorers ledarskap i deras vardagspraktik. Enligt den samlade forskningen om skolutveckling är kvalitetsförbättringarna tydligast där medarbetarna beforskar och analyserar sin egen vardagsverksamhet som grund för utveckling. Vänsterpartiet vill därför att den för skolverksamheten utvecklingsbefrämjande forskningen ska ske av och tillsammans med lärare i praktiken.

Högskolans roll behöver förändras så att den i högre grad bidrar till en hög kvalitet i lärares skolgemensamma systematiska kunskapsbildning om lärande och undervisning. Det betyder att högskolans medarbetare istället ska ut på skolorna och hjälpa skolans medarbetare i deras systematiska kunskapsbildning om lärande och undervisning i och utifrån deras egen vardagspraktik. Vänsterpartiet anser därför att resurser avsedda för att stärka samarbetet mellan skolor och högskolor i högre grad ska fördelas ut till skolor istället för till högskolor.

30. Studiestöd

För att studiestödssystemet ska bli rättvist och därigenom kunna motverka social snedrekrytering på ett bättre sätt behöver det förändras i grunden. Vänsterpartiets vision är att införa studielön och jämställa studier med arbete. En investering i studielön åt dem som studerar måste på sikt anses vara både ekonomiskt och socialt gynnsamt, både för den studerande och för samhället. Det skulle betyda större möjligheter för studenter att få en bra utbildning och öka deras förmåga till aktivt deltagande i samhällslivet. Det är i samhällets och demokratins intresse att människor är välutbildade. Med studielön skulle även studerande få tillgång till trygghetssystemen och många av de sociala och ekonomiska problem som studenter har idag skulle lösas.

30.1 Studiebidrag

Vänsterpartiet menar att bidraget är för lågt och måste höjas ytterligare. Även regelverket måste förändras. Om en elev idag är borta från skolan utan giltig anledning, räknas det som skolk, vilket är helt riktigt. Då kan eleven bli av med studiebidraget från Centrala studiestödsnämnden, CSN. Om elevens familj har bidrag från Försäkringskassan kan de också påverkas, till exempel bostadsbidrag och flerbarnstillägg. Detta kan ske om eleven har sammanlagt fyra timmars frånvaro under en månad. I vissa fall kan det finnas speciella anledningar till den ogiltiga frånvaron, exempelvis mobbning. Skolan kan då välja att inte rapportera den till CSN.

Här menar Vänsterpartiet att det behövs flera lagändringar. Familjernas eventuella stöd från Försäkringskassan, bostadsbidrag och flerbarnstillägg bör ej påverkas av huruvida barnen skolkar eller inte. Däremot är det rimligt att studiebidraget dras in under den tiden. Det ska inte vara möjligt för skolor att rapportera in skolk om anledningen bakom skolket är mobbning eller diskriminering i skolan. Skolorna ska vid sådana fall vidta åtgärder för att hjälpa eleven i enlighet med skollagen, inte rapportera in skolk som leder till att studiebidraget för den drabbade eleven dras in.

30.2 Studiemedel

En av de viktigaste förutsättningarna för att göra kunskap och utbildning tillgänglig för fler människor är ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet för studerande på allt från vuxenutbildning till högskola. Studiemedlen är en viktig orsak till att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning har minskat. För att studiemedlen ska fortsätta att ha denna rekryterande effekt anser Vänsterpartiet att de måste svara mot studerandes levnadsomkostnader.

Det ska vara möjligt att få studiemedel under hela sin studietid. Vänsterpartiet vill att andelen bidrag i studiemedlen ska öka för att skuldbördan inte ska bli mer betungande. Det ska också finnas möjlighet att få förhöjt bidrag under vissa villkor, till exempel för behörighetsgivande studier. Med högre bidrag och lägre lån underlättas återbetalningen av studielånet. Studerandevillkor i arbetslöshetsförsäkringen måste återinföras. Studiemedel som går att leva på är också en nödvändig förutsättning för att kunna studera på heltid och därmed kunna skapa utbildningar av hög kvalitet. Det är därför ingen bra åtgärd att höja det så kallade fribeloppet och göra det möjligt för studerande att arbeta mer under terminerna utan att studiemedlen reduceras. Däremot bör inte arbete under ferierna påverka studiemedlens storlek.

30.3 Studiestartsstöd

Studiestartsstöd är ett bidrag som vissa arbetslösa kan få under en kortare tid för att läsa in en gymnasieutbildning och öka chanserna till jobb. Vänsterpartiet är positiva till studiestartsstödet, men vill genomföra en del förändringar.

Idag gäller samma regler vid sjukdom som för den som har studiemedel, det vill säga att det inte ska vara möjligt att vara deltidssjukskriven och studera på halvtid med studiestartsstöd. Det kan vålla stora problem för personer med långvariga eller kroniska sjukdomar eller funktionsnedsättningar att fullfölja sina studier. Det stänger också ute många från att ta del av studiestartsstödet för att kunna börja studera. Därför vill Vänsterpartiet att studerande med studiemedel och studiestartsstöd ges möjlighet till deltidssjukskrivning.

Möjligheterna för studerande med studiestartsstöd att få bostadsbidrag i jämförelse med studenter som innehar studiemedel ser väldigt olika ut. Vänsterpartiet vill att rätten till bostadsbidrag med studiestartsstöd ska regleras så att den bli likvärdig den för studenter med studiemedel.

31. Validering

Universitets- och högskolerådet är den myndighet som har det främsta ansvaret för samordningen av valideringar. Validering har blivit ett användbart redskap för att ta tillvara praktiska och teoretiska kunskaper, inte minst om de har förvärvats utomlands. I de fall den validerade kompetensen inte anses motsvara en formell utbildning eller examen ska det ges tydlig information om vad som behöver kompletteras samt hur och var detta kan göras. Den sökande ska då också erbjudas studievägledning.

Det är ett slöseri när människors kunskap inte alltid räknas på ett rättvist sätt i Sverige. Den som utbildat sig i sitt hemland måste kunna få sin utbildning validerad på korrekta grunder. Både individ och samhälle förlorar på att exempelvis en psykiater hänvisas till ett annat yrke, eftersom det är tid och energi som hen investerat i just det området. Här vill Vänsterpartiet ge mer resurser till dem som validerar utländska utbildningar för att korta ner tiderna för validering. Men problemen inom valideringsprocessen handlar inte enbart om långa handläggningstider och svårigheter att granska utländska utbildningsdokument utan genomsyras även tyvärr av en snedvriden syn på utbildningar från vissa utomeuropeiska länder.

32. Utbildning i hela Sverige

Vänsterpartiet står för rätten till en likvärdig skola och utbildning oavsett var i landet man bor. Om hela Sverige ska leva är det nödvändigt att lagstiftningen för grundskolan beaktar olika områdens möjligheter och problem. I många landsbygdskommuner är det särskilda förhållanden, ofta med stora geografiska avstånd till närmsta skola. Många små skolor läggs ner, inte främst beroende på vikande elevantal utan på ekonomi. Vänsterpartiet vill att Skolverket ges i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete för hur man driver små skolor med hög kvalitet, till exempel genom användande av modern teknik.

Utbildningsatsningar är ett av de viktigaste politikområdena för att bekämpa arbetslösheten, minska regionala klyftor och hålla ihop Sverige. I många landsbygdskommuner är utbildningsnivån låg. Därför måste det finnas en decentraliserad vuxenutbildning och ett studiehjälpssystem som ger möjlighet till vuxenstudier och kompetensutveckling. Likaså måste regionala högskolor stärkas och distansutbildningarna fortsätta utvecklas. Vänsterpartiet vill öka antalet utbildningsplatser i hela landet inom folkhögskolan, den kommunala vuxenutbildningen och yrkeshögskolan. Dessutom behövs ett resursfördelningssystem som säkrar de mindre universitetens och de regionala högskolornas utveckling, och ger dem resurser för utbildning och forskning. Även en utökning av distansutbildning inom lämpliga ämnesområden behövs för att ytterligare sprida möjlighet till utbildning över hela landet.